

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Vad har en superhjärte, ett barn och en medelålders kvinna gemensamt?

En litteraturstudie om interaktion mellan djurkaraktärer i bilderböcker.

Namn: Caroline Witte och Marie Zackrisson
Program: Förskolläraryrket

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LÖXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT 2017
Handledare: Christian Mehrstam
Examinator: Patrik Lilja
Kod: VT17-2920-085-LÖXA1G

Nyckelord: social interaktion, antropomorfism, bilderbok, analys, förskola, barn

Abstract

Vi har gjort en litteraturanlys av tre bilderböcker med djurkaraktärer för att se vilka sociala interaktioner som böckerna innehåller. Vi har även studerat hur karaktärernas relationer framställs samt hur dessa kan kopplas till barns socialiseringsprocess i förskolan. Bakgrunden till studien tar sin utgångspunkt i den bristande forskningen kring sociala interaktioner i bilderböcker skrivs fram samt hur barn tar till sig dessa interaktioner. Vi ville därför analysera de tre mest utlånade bilderböckerna från Göteborgsstadsbibliotek 2016 för att undersöka detta. De tre mest utlånade bilderböckerna var: *Bamse och lejonet*, *Mamma Mu simmar* och *Findus flyttar ut*. Vi har tagit hjälp av litteraturvetenskapliga analysbegrepp som personskildring, fokalisering, synvinkel och ikonotext. Som grund i hur vi ser på litteraturen har vi använt narratologi och som grund för hur vi diskuterar interaktionen karaktärerna emellan samt barnet och boken emellan har vi använt symbolisk interaktionism. Som stöd för analysen har tidigare forskning om bilderboken och antropomorfism tillfört ingångar för att studera bilderbokens funktion och uppbyggnad kopplat till förskolan. Resultatet av analysen visade att de karaktärer som studerats hanterar situationer och relationer som även kan förekomma barn emellan samt barn och vuxna emellan på förskolan. Karaktärerna visar på olikheter inom både åsikter och förhållningssätt, ibland används detta för att föra handlingen framåt och ibland för att förstärka karaktärernas personligheter. De karaktärer som studerats och de interaktioner som bilderböckerna innehöll har en stark förankring i det som barn kan tänkas möta i förskolans kontext.

Förord

Vi vill tacka vår handledare Christian Mehrstam, utan dig hade vår uppsats aldrig haft samma litteraturvetenskapliga nivå. Du har gett oss en inblick i den litteraturvetenskapliga världen och vi har nu större förståelse för hur vi kan använda den i vårt framtida yrke.

Tack mamma Tina och Nils för att ni tog er tiden att läsa och ge respons.

Vi är stolta över vår gemensamma insats och att vi samarbetat som ett riktigt radarpar. Det har varit tidskrävande, frustrerande men samtidigt väldigt roligt!

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte.....	1
1.2	Frågeställning	1
2	Metod	1
2.1	Avgränsningar och urval	1
2.2	Analysmetod.....	3
2.2.1	Personskildringar i bilderböcker.....	3
2.2.2	Berättarröst, synvinkel och fokalisering	4
2.3	Analysmodell.....	4
3	Tidigare forskning	5
3.1	Bilderboken	5
3.2	Bilderboken i förskolan	6
3.3	Antropomorfism	7
3.4	Bamse - Världens starkaste björn.....	9
3.5	Mamma Mu	9
3.6	Pettson och Findus.....	10
4	Teorier.....	10
4.1	Narratologi.....	11
4.2	Symbolisk interaktionism.....	12
5	Primärlitteratur	13
5.1	Bamse och lejonet	13
5.2	Mamma Mu simmar	13
5.3	Findus flyttar ut	13
6	Analysresultat.....	14
6.1	Bamse och lejonet	14
6.1.1	Berättarröst, synvinkel och fokalisering	14
6.1.2	Personskildring	16
6.1.3	Antropomorfism	17
6.1.4	Sammanfattning	18
6.2	Mamma Mu simmar	18
6.2.1	Personskildring	19
6.2.2	Fokalisering och berättarposition	20
6.2.3	Interaktioner.....	20

6.2.4	Sammanfattning	21
6.3	Findus flyttar ut	21
6.3.1	Personskildringen i Findus flyttar ut.....	22
6.3.2	Antropomorfism, berättarröst och fokaliseringsmönster	23
6.3.3	Sammanfattning	25
6.4	Jämförelse av analyserna.....	25
7	Diskussion	26
7.1	Bilderboken i leken	27
7.2	Sociala interaktioner och relationer.....	27
7.3	Interaktion mellan barnet och boken	29
8	Referenslista	31

1 Inledning

Att barn påverkas av den litteratur de möter i förskolan är kanske inget nytt, det är dock en av anledningarna till att vi kände det intresse som uppsatsen grundas i. Vi ville analysera och ta reda på vilka sociala relationer som barnen möter i litteraturen och hur karaktärerna är framställda. Förskolan är en social institution där vi som pedagoger ska bidra med att stötta barnen in i olika sociala sammanhang som de möter på förskolan. Som förskollärare ligger det i vårt uppdrag att bidra till att barnen blir sociala samhällsmedlemmar (Skolverket, 2016, s. 4). Litteraturanvändning är en del av förskolans tradition och de böcker som presenteras för barn kan bidra med barns socialiseringsprocess. Vi vill med denna text synliggöra vilka sociala interaktioner som presenteras för barn i ett urval av bilderböcker och vad dessa gestaltningar kan bidra med i förskolans kontext.

Vår text kan bidra med en ökad kunskap om de sociala interaktioner som förekommer i de populäraste bilderböckerna, vilka personskildringar som karaktärerna konstrueras med samt vad dessa kan bidra med i barnens socialiseringsprocess på förskolan. Tidigare forskning kring hur barn använder litteratur i förskolan finns, men för att synliggöra hur barnen kan identifiera sig med karaktärerna så behöver också karaktärerna analyseras. Vår uppsats bidrar med kopplingen mellan barnets interaktion med böckerna och karaktärernas interaktioner med varandra.

Förmänskligade djur och djur har en stor plats i bilderboken idag, Svenska Barnboksinstitutet rapport för åren 2015-2016 ger en översikt över den aktuella barn- och ungdomsboksutgivningen. Översikten tar upp trender och statistik och beskriver temat djur och natur som den överlägset största trenden någonsin. Barns möte med djurgestalter i litteraturen öppnar också upp för diskussionen om hur djur konstrueras i bilderboken och om det finns hierarkiska skillnader mellan människor och förmänskligade djur vilket undersökningen tar upp.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att bidra med forskning om hur karaktärernas interaktioner framställs i bilderboken samt hur dessa samspel kan influera barn på förskolan.

1.2 Frågeställning

Studiens formulerade frågeställningar är följande:

1. Hur är den sociala interaktionen mellan karaktärerna i bilderböckerna konstruerad?
2. Vad kan karaktärernas sociala interaktion bidra med för barns socialisationsprocess i förskolans kontext?

2 Metod

2.1 Avgränsningar och urval

Vår studies syfte är att undersöka hur sociala interaktioner framställs i bilderböckerna samt vad karaktärerna i bilderböckerna kan bidra med i en förskolekontext. Vi har tagit hjälp av litteraturteoretiska begrepp för att finna dessa svar. Maria Nikolajevas två omfattande böcker *Bilderbokens pusselbitar* (2000) och *Barnbokens byggklossar* (2017) har studerats ingående för att ge oss en genomgripande förståelse för hur analyser av bilderböcker kan undersökas. Vi har därefter valt ut de begrepp som barnlitteraturforskaren Nikolajeva benämnde och som

vi anser vara aktuella för vårt forskningsområde. Därmed har vi valt bort begrepp såsom kön och etnicitet.

Vårt syfte är i första hand inte att jämföra de studerade bilderböcker utan att synliggöra, skapa mening och förståelse för hur karaktärerna är framställda. De jämförande paralleller och skillnader som synliggjorts i vår studie finns med för att beskriva det omfång som böckerna innehåller samt används för att konstatera dessa. Vid en kvalitativ ansats används metoden för att kunna "tolka" det material som används i studien. Dock finns fler aspekter att förhålla sig till inom en kvalitativ ansats (Alvehus, 2013, s. 20-21, 108). En aspekt som vi har att förhålla oss till och nyttja är de teorier som vi använder oss utav. För att studera texternas uppbyggnad och strukturer används en narratologisk ingång, detta tillsammans med symbolisk interaktionism som möjliggöra för oss att även studera karaktärernas sociala interaktioner.

När vi analyserade böckerna utgick vi från således från ett urval begrepp tillsammans med en egen skapad analysmodell. Vi har läst böckerna var för sig men suttit tillsammans under analysperioden. Vi har därmed diskuterat våra perspektiv och tankar för att båda skulle kunna stå bakom analysresultatet.

Svensson och Ahrne (2015, s. 17-31) menar att metoden hjälper forskaren att hitta svaret på sin frågeställning. I arbetet med att definiera material för granskning är det viktigt att som forskare förhålla sig kritisk till hur processen och valet av material tas fram, då detta höjer validiteten på forskningen. Vi ville i så liten grad som möjligt påverka vilka böcker som fick representera utbudet i vår undersökning. För att göra detta har vi analyserat de tre mest utlånade bilderböckerna under 2016. Urvalet består av Göteborgs Stadsbiblioteks redovisade statistik över de mest utlånade böckerna inom kategorin bilderböcker 2016.

När forskaren sedan gör ytterligare val inom metoden handlar det om att göra rätt metodologiska val som passar just ens forskning. Dessa görs för att avgränsa innehållet och för att materialet skall bli så konkret som möjligt (Ahrne och Svensson, 2015, s. 17-31). Några av de metodologiska avgränsningarna som vi gjort är att se över vilka böcker vi ska analysera, alltså vilken kategori som passar vårt syfte bäst. Vi ville analysera böcker som använde sig utav både bild och text och där dessa två faktorer samspelar, något som också definierar bilderboken enligt Nikolajeva (2000, s. 14-17). Stadsbiblioteket i Göteborg kategoriserade även kapitelböcker och ungdomsböcker i sin statistik. Under kategorin kapitelböcker fanns bland annat böcker författade av Martin Widmark, illustrerade av Helena Willis, om Lasse-Majas detektivbyrå, böcker som till störst del består av text samt kompletteras av bilder och som därför valdes bort. De tre mest utlånade bilderböckerna från Stadsbiblioteket var: *Bamse: Världens starkaste björn*, *Findus flyttar ut* av Sven Nordqvist (2012) och *Mamma Mu simmar* författad av Jujja Wieslander och illustrerad av Sven Nordqvist (2014). En annan avgränsning som vi har tagit ställning till var om vi skulle analysera *Bamse: världens starkaste björn*, då detta är en serietidning. Efter samtal med personal på barnavdelningen valde vi *Bamse och lejonet* av Rune Andréasson [1971] (2007) som kategoriseras som en bilderbok och då personalen ansåg att denna bok vara en av de mest utlånade bilderböckerna inom serien. Alla bilderböckerna innehåller antropomorfism (förmänskligade djur) vilket vi reflekterade över som passade för vår undersökning eller inte. Efter att vi fördjupat oss kring antropomorfism kände vi att det blev en naturlig ingång i analysen då det var en gemensam nämnare för de valda bilderböckerna samt att tema djur och antropomorfism förekommer i fler böcker idag än någonsin (Svenska barnboksinstitutet, 2015).

Vi har sett över Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002), där de skriver om fyra krav som forskare bör ta hänsyn till då forskningen genomförs. Dessa etiska forskningskrav innefattar alla personkontakt, då vår studie är en litteraturanlys, har vi enbart varit i kontakt med andra personer vid ett tillfälle, vilket var då vi samtalade med

bibliotekarien om Bamseböckerna. Vi meddelade då denna att vi gjorde en bilderboksanalys som vårt examensarbete för att göra denne medveten om vad materialet och informationen skulle användas till.

2.2 Analysmetod

För att analysera hur karaktärernas relationer och interaktioner skrivs fram i böckerna använde vi de begrepp som presenteras nedan samt en analysmodell som vi har formulerat. Vi har använt oss av begreppen berättarröst, synvinkel och fokalisering, då de hjälpt oss att tydliggöra bilderbokens struktur. Eftersom vår undersökning fokuserar på hur sociala relationer och interaktioner framskrivs i bilderböcker har vi använt begreppet personskildring. Nedan presenteras de begrepp som ligger till grund för vår analys.

2.2.1 Personskildringar i bilderböcker

För att lära känna bilderbokens karaktärer behövs berättartekniska tillvägagångssätt som framställer de personer som boken omfattar. För bilderböcker finns oftast mindre utrymme att nyanserat beskriva karaktärer, i jämförelse med romaner, beroende på formatets omfattning och avgränsningar. Det finns flera sätta att presentera karaktärer i bilderboken, vi lär känna dem genom deras kroppsspråk och hållning, genom deras yttranden, handlingar, uppsyn eller vad berättaren eller andra karaktärer i boken uttalar sig om gällande personen (Nikolajeva, 2000; s. 139, 2017; s. 164).

Ett tillvägagångssätt är *beskrivningen*, som inkluderar både kroppsliga och mentala redogörelser. Genom beskrivningen kan läsaren få information om personens kroppsrörelser, miner eller utseende samt personlighetsdrag och inre egenskaper. Dock används sällan utskrivna yttre beskrivningar av karaktärer i bilderböcker då bilden i sig kan återge dessa. Ordet däremot kan återge inre egenskaper och utöka bildens teckning av karaktären såsom hur karaktären känner och tänker (Nikolajeva, 2000, s. 144).

Nikolajeva (2017, s. 139, 145) beskriver bilderbokens text som antingen symmetrisk, förstärkande eller motsägelsefull. Texten kan exempelvis presentera symmetriska beskrivningar där bilden överensstämmer med orden och orden ger samma information som läsaren kan se genom bilden. Orden kan också berika berättelsen och förstärka bilden, genom texten får vi då mer information än vad vi får genom illustrationen. Formuleringar kan även beskriva motsägelser av bilden till läsaren. En litterär karaktärs sätt att agera eller förhålla sig till olika situationer återges genom *karaktäriseringen*. Karaktärers handlingar kan i bilderboken både framställas i text och i bild. I handlingen kan vi hitta personernas karaktär genom att studera vad de gör. Här ges utrymme för läsaren att själv tolka karaktärers agerande, alternativt får hjälp av en berättarröst som formulerar ställningstaganden genom egna värderingar. Dessa behöver dock inte explicit skrivas ut som sanningar utan kan innehålla både ironiska eller motsägelsefulla utlåtanden. Bilderböckers illustrationer kan komplettera personskildringar genom karaktärernas gester, ansiktsuttryck eller kroppshållning. Dessa skildringar kan sammankopplas till karaktärens känslor och inställningar, såsom rädsla, avsky, vrede eller lycka, skriver Nikolajeva (2017, s. 139, 2017; s. 140). Dock är det svårt att med bilder framställa mer personliga särdrag som komplexa känslor, inre drivkrafter eller uppfattningar.

Ett berättartekniskt tillvägagångssätt som kan komma nära personen är dialogen och karaktärens tankar. Här kan inte berättarrösten styra utan kommunikationen kommer synbart från karaktären själv, samtidigt får vi då inte heller någon hjälp att granska uttalanden. Vi kan karakterisera personerna i en bilderbok med hjälp av deras egna uttalande samt ställa dialogen i jämförelse till handlingarna som karaktären utför för att undersöka om boken är handlings- eller personorienterad.

Bilden har däremot en stark påverkningsfaktor när det kommer till att visuellt förstärka en sinnesstämning genom symbolspråk med hjälp av färg och form. Mörker eller gråskalor är exempel på hur illustrationer kan bidra med att förmedla en känsla, något som är svårt att med ord beskriva, med tanke på bokens begränsning i textutrymme. Karaktärers placering och storlek kan i bilderböckers visuella uppslag förmedla vilken ställning som karaktärerna har gentemot varandra. Vem som får störst utrymme i bilden eller vem som placeras i bakgrunden kan avspegla både positioner och relationer (Nikolajeva, 2000, s. 141).

2.2.2 Berättarröst, synvinkel och fokalisering

Nikolajeva (2000, s. 177) skriver att det är viktigt att skilja på det visuella (vem som ser) alltså synvinkeln och det kommunikativa (vem som talar) alltså berättarrösten. Hon menar att i bilderböcker blir orden det som i första hand beskriver berättarrösten och bilderna det som i första hand beskriver synvinkeln. Det är dock viktigt att ställa sig kritisk till detta, speciellt när en litteraturanlys görs samt att vara medveten om att det sällan är så "svart på vitt" eftersom bilder även kan vara berättande och texten kan ha en egen synvinkel (ibid., 2000).

Fokalisering innebär, enligt Nikolajeva (2017, s. 258-261), den synvinkel som berättaren styr läsaren till att uppfatta. Med andra ord kan fokalisering och synvinkel beskrivas som samma sak men används ibland (bland annat av Nikolajeva) som separata begrepp. Fokus läggs oftast på berättarens perspektiv varpå den "verkliga" berättelsen hamnar i bakgrunden. Berättaren kan även förtydliga karaktärernas perspektiv genom att exempelvis säga "sa hon ledsamt", vilket då riktar läsarens fokus till den önskvärda synvinkeln. Mellan berättaren och läsaren finns "fokalisatorn" som i sin tur styr vilken information som visas eller ges till läsaren. Fokalisatorn kan förstås som en lins mellan berättaren och läsaren som då bestämmer vad som skickas igenom och inte (ibid., 2017). Det finns tre fokaliseringsmönster dessa är *noll-fokalisering*, *extern fokalisering* samt *intern fokalisering*. Noll-fokalisering innebär att berättaren vet och ser mer än fokalisatorn, det kallas ofta även för det allvetande perspektivet. Extern fokalisering innebär att berättaren vet mindre än fokalisatorn samt att läsaren får följa en karaktärs perspektiv åt gången. Intern fokalisering innebär att berättaren vet och ser lika mycket som fokalisatorn, alltså kan man säga att läsaren får "gå in" i en karaktärs tankar och känslor (Nikolajeva, 2000; s. 178, 2017; s. 259). Skillnaden mellan extern och intern fokalisering innebär då att vi som läsare genom extern fokalisering får karaktärens tankar beskrivna och förklarade för oss av en berättarröst. Genom intern fokalisering får läsaren följa karaktärens upplevelser precis så som den erfar situationen. Beroende på från vilken vinkel läsaren ser bilderna skapar författaren en känsla av överordnad berättarposition (ovanifrån karaktärerna), underordnad (underifrån karaktärerna) eller jämlik (i jämnhöjd med karaktärerna). De flesta bilderböckerna ses ur barns perspektiv medan berättarrösten ses ur en vuxens perspektiv. I många bilderböcker motsäger bilden och texten varandra, de visar en sak genom bilderna samtidigt som texten säger något annat då den består av ironi. Dock menar Nikolajeva att det oftast är detta som skapar en viss spänning i bilderböckerna. En del bilderböcker använder omslagsbilden för att redan där påverka läsaren till vems perspektiv och synvinkel läsaren bör ta. Detta sker då genom att bilden är tecknad så att läsaren är i jämnhöjd med huvudkaraktären (Nikolajeva, 2000, s. 180).

2.3 Analysmodell

Uppsatsens övergripande frågeställning är: *Hur är den sociala interaktionen mellan karaktärerna i bilderböckerna konstruerad?* För att synliggöra detta i bilderböckerna har vi tagit inspiration i de analysbegrepp som Nikolajeva presenterar och utifrån dess skapat en analysmodell som hjälp att separera och synliggöra det som är centralt för vår analys. Den har alltså använts som hjälpverktyg i analysprocessen. Som underlag för vår analysmodell har vi

använt centrala analysbegrepp såsom personskildring, berättarröst, fokaliseringsmönster och antropomorfism. Vidare har vi gemensamt formulerat frågor som grundar sig i dessa begrepp för att ringa in studiens syfte och för att ha en bred grund att stå på när böckerna analyserades.

Interaktion	Personskildring	Antropomorfism
Hur ser interaktionen mellan karaktärerna ut	Hur ser beskrivningen av karaktären ut	Hierarkisk skillnad mellan antropomorfa karaktärerna och mänskliga
Vad bidrar karaktärernas interaktion med i berättelsen	Hur karaktäriseras karaktären	Skillnader antropomorfa karaktärerna emellan
På vilket sätt påverkar interaktionen berättelsen	Hur framskrivs dialogen	
På vilket sätt blir berättarrösten synlig	Inre tankar och formuleringar	
Följer böckerna något fokaliseringsmönster		
Hur ser berättarpositionen ut		

3 Tidigare forskning

3.1 Bilderboken

Nedan beskrivs och förklaras vad en bilderbok är, vad den kan betyda för barn samt hur tidigare forskning ser på samspelet mellan text och bild.

Andersson och Druker (2008, s. 7-8) beskriver barnlitteratur som texter som i första hand riktar sig till barn. Att definiera vad det är som utgör barnlitteraturens form och innehåll, menar författarna, är desto svårare. Då barnlitteratur skrivs av vuxna medför texten ett vuxet synsätt på vad barn och barndom är. Vilket resulterar i att barnlitteratur i viss mån formar och definierar vad barn och barndom är, samtidigt som det finns texter som ställer sig kritiska till det genom att omförhandla och ifrågasätta dessa föreställningar. Enligt Rudd (2004, s. 39) består barnlitteratur av texter som medvetet eller omedvetet framställer särskilda konstruktioner av barnet. Enligt författaren kan också djurkaraktärer få symbolisera barnet. Det gemensamma med dessa texter är dess medvetenhet om barns berövade status där texten kan upprätthålla eller styra denna medvetenhet samt ställa sig kritisk till den.

Bilderboken kan liknas med andra estetiska medier som teater, film och serier, då alla till grunden bygger på ett samspel mellan det visuella och det verbala (Rhedin, 2001, s. 24). Nikolajeva (2000, s. 14-17) skriver att bilderboken först får en betydelse när bild och text kopplas samman. Innehållsmässigt har sambanden mellan text och bild oändliga möjligheter. Som beteckning för detta samspel, använder Nikolajeva begreppet ikonotext. Hon menar även att då läsaren tar in ikonotexten får den en djupare förståelse än om den försöker förstå bilden och texten var för sig. Nikolajeva (ibid., 2000) menar att viktig information om karaktärerna förloras och kan förbises om enbart bilden eller texten skulle analyseras. Även Kåreland (2013, s. 69-71) beskriver samspelet mellan det verbala och det visuella. Hon skriver att texten och bilden kan berätta något var för sig med trycker dock på att läsaren behöver ta hänsyn till samspelet för att verkligen förstå hela innehållet. Bilderböcker gestaltar ofta det som barn stöter på i sitt vardagliga liv och kan därför ofta fungera som en stöttning och vägledning, detta kan vara allt från dilemman och situationer till relationer och interaktioner.

Rhedin (2001, s. 13) skriver att den pedagogiska intention som ofta förekommer i bilderböcker är en önskan från vuxna i barnens omgivning att ge barnen en större begreppsuppfattning samt förståelse för deras omvärld. Tack vare att dessa pedagogiska intentioner bäddas in av glada färger och roliga berättelser blir lärandet lustfyllt och kan leda till lek samt fantasi (ibid., 2001).

Nikolajeva (2000, s. 21-22) påpekar att det finns många olika sätt som bilden och texten samverkar i bilderböcker samt att detta även kan förändras inom samma bok. För att urskilja ikonotextens olika strukturer i bilderboken tar Nikolajeva (ibid., 2000) upp fem olika kategorier, dessa är *symmetrisk*, *kompletterande*, *förstärkande*, *kontrapunktisk* och *motstridig*. En *symmetrisk bilderbok* innebär att bilden och texten beskriver två parallella berättelser, en visuell och en verbal, där informationen då kan kännas onödig. En *kompletterande bilderbok* innebär att texten och bilden kompletterar varandra, det som saknas i bilden beskrivs i texten och tvärtom. En *förstärkande bilderbok* är då texten är beroende av bilden, utan bilden kan det vara svårt att förstå hela handlingen. Strukturen kan också vara det omvända, då det istället är bilden som är beroende av texten, där vi utan texten inte kan förstå handlingen. En *kontrapunktisk bilderbok* innebär att bilden och texten är beroende av varandra, de ifrågasätter varandra på ett sätt som ger bilderboken spänning. Den sista kategorin är en *motstridig bilderbok*, där texten och bilder motsäger varandra, vilket skapar förvirring hos läsaren samt gör att handlingen blir svår att förstå (Nikolajeva, 2000, s. 22).

Boglund och Nordenstam (2015, s. 107) menar att bilderna i en bilderbok alltid är ihopkopplade med varandra, de har en röd tråd som går genom hela boken. Vidare menar de att detta gör att även själva sidvändningen i sig har en viktig roll i läsningen. Det är nämligen då som både läsaren och lyssnaren får använda sin fantasi för att föreställa sig vad som kommer ske på nästa sida. Många författare och illustratörer använder olika tekniker för att skapa så mycket spänning mellan sidorna som möjligt, vilket kan ske genom att inte avsluta en mening eller liknande (ibid., 2015). Nikolajeva (2000, s. 48) menar att begreppet bilderbok är svårt att definiera samt att det inte går att enbart kategorisera bilderboken som en genre. Hon skriver att det inom begreppet bilderbok finns många olika genrer som bilderboken kan delas in i, några av dem är ABC-böcker, illustrerad poesi, sagor, fantasy och vardagsberättelser (Nikolajeva, 2000, s. 48-53). Det finns bilderböcker där handlingen går att förstås på olika sätt beroende på vilka erfarenheter personen har inom området, detta kan exempelvis kallas för ett vuxenperspektiv och ett barnperspektiv (Rhedin, 2001, s. 103). För att förklara detta tar författaren upp ett exempel på en bilderbok där ett barn reser iväg till ett fantasiland, varpå hon menar att barn identifierar sig med huvudkaraktären och vuxna endast tolkar handlingen som en resa in i fantasin.

3.2 Bilderboken i förskolan

Simonssons (2004) avhandling undersöker hur barn använder bilderböcker på förskolan där hon fokuserar på hur bilderböckerna används av barnen och pedagogerna i vardagliga situationer på förskolan. När författaren skriver ordet *användning* menar hon boken som en del av ett samspel (2004, s. 12-13). Simonsson (2004, s. 196-197) skriver att resultatet av de observationer hon gjort visar att bilderböcker ofta förekommer i situationer då det primära syftet är omsorg. Hon har genom "aktiviteter" som vila upptäckt att det ofta är pedagoger som initierar dessa lässtunder men att barnen också är såpass läskunniga att även de kan hålla i dessa aktiviteter själva. Vidare skrivs att barnen använder böckerna för att skapa egentid eller en stund där de "kopplar bort" omgivningen och enbart fokuserar på boken. Att hitta någonstans där man kan vara ensam är något som kan vara svårt att uppnå i förskolans lokaler, dock löser barnen det genom att inte visa bilderna för några andra barn (ibid., 2004). Vidare visar Simonssons (2004, s. 199) studie att pedagogerna verkar vara väldigt noggranna med vilka böcker som barnen får tillgång till på förskolan samt hur de används.

Resultatet i studien visar även att barnen är aktiva aktörer som använder böckerna som idékällor när de skapar aktiviteter (Simonsson, 2004, s. 201). När barnen samspelar med böckerna ensamma sker detta genom egentid med böckerna, när barnen samspelar tillsammans med andra med böckerna sker detta i form av exempelvis samtal och olika former av lek. Hon påpekar att bilderböckerna integreras i det sociala livet som sker på förskolan (ibid. 2004). När barn får böckerna lästa för sig är det både bilden och texten som blir en del av barnens interaktion med böckerna men när de "läser" böckerna själva är det bilden som barnen oftast interagerar med (Simonsson, 2004, s. 204).

Norlin (2015) undersöker i sin avhandling vilka möjliga samtal som kommer till uttryck genom att studera boksamtal på förskolan. Med hjälp av de två begreppen textrörlighet och föreställningsvärldar analyseras bilderbokssamtalen som sedan förbinds med vikten av litteraturläsning i förskolan. I studien används två välkända bilderböcker som pedagoger läser och samtalar om tillsammans med barnen vid upprepade tillfällen. Norlin finner att bilderboken öppnar upp för utveckling av föreställningsvärldar och textlig förståelse (se begreppsbeskrivning; 2015, s. 2). Författarens studie visar att när pedagogen vill leda in barnen på underliggande betydelser och didaktiska ställningstagande ger barnen respons genom att istället tala om upplevelsen och egenvalda ämnen. Resultatet visar att bilderboksstunden skapar en gemensam aktivitet, där barnen tittar på bilderna, samtalar om text och bild samt för diskussion genom att koppla bilderboken till diskussionsobjekt som de själva kan förknippa boken med. Författaren skriver i sin studie fram barnens förhållande till ikonotexten. När boken lämnar luckor som behöver fyllas diskuterar barnen med varandra för att få reda på mer om vad det är som boken inte skriver eller ritar ut. Att få reda på mer blir en förutsättning för att koppla innehållet till egna erfarenheter skriver Norlin (2015, s.121, 123).

Barnen använder egna erfarenheter och bokens värld tillsammans, de har heller inga problem med att sätta sig in i bokens och karaktärernas värld (2015, s. 83). Bokens handling smälter (med hjälp av barnens fantasi) samman med föreställningsvärldar och erfarenheter som barnen har med sig. De samtal som studeras visar på att barnen rör sig på ytan och djupet både i det som texten skriver ut men också i bilderna. Detta sker antingen genom bilden eller texten alternativt i ikonotexten. Under samtalen sker även utvecklande resonemang när boken läses flera gånger. Berättelsen belyses då från andra perspektiv och tillför nya sätt att förstås. Att peka på bilderna fungerar inte heller enbart för att göra de andra barnen uppmärksamma på bilden skriver Norlin. Istället används dessa kroppsliga uttryck för att skapa mening mellan text och bild då ikonotexten lämnar luckor. Bilden tillför också samtal och öppnar upp för interaktioner. Kroppen används som ett sätt att skapa mening i berättelsen, skriver författaren, texten gestaltas för att ta den till sig och göra den till en egen erfarenhet. Barnen testar också hur texten kan kontrasteras till deras erfarenheter (2015, s. 117-120).

Studien visar att de olika karaktärernas perspektiv går att utforska där barnen resonerar kring hur karaktärerna agerar gentemot varandra. Vid flera läsningar så ser författaren en tendens att barnen inte längre behandlar samma delar likvärdigt utan de har då bearbetat exempelvis faror och nu fokuseras andra scenarier. Barnen kan också särskilja fiktion och egna erfarenheter, samtidigt som de kopplar samman båda delarna, de skapar en helhet utifrån både bokens fiktion och egna upplevelser till en gemensam fantasi. Norlin beskriver att litteraturen inte producerar vissa tolkningar eller ställningstaganden utan möjliggör för flera och olika hållningar barnen emellan. Det berikar samtalen då flera åsikter får utrymme och att dess värden respekteras barnen emellan skriver författaren (2015, s. 123-125, 127).

3.3 Antropomorfism

Som ingång till djurberättelser inleder vi detta stycke med en kort tillbakablick på den muntliga berättarkultur som djurberättelser härstammar ifrån. I fabeln figurerar oftast förmänskligade djur som kan prata och tänka. Djuren gestaltas ofta endast med ett

karaktärsdrag såsom den långsamma sköldpaddan eller den farliga björnen (Boglund och Nordenstam, 2015, s. 19-20). Fablerna är *platta*, vilket kan översättas som enkelt beskrivna karaktärer utan djupare inre psykologiska skildringar (se Nikolajeva, 2017, s. 167). De korta berättelserna avslutas med en sensmoral efter att handlingen beskriver karaktärens längtan efter exempelvis rikedom, mat eller makt samt vad som hände när ett begär tog över karaktärens förnuft. Ett exempel på en sensmoral från en fabel är “den som gapar efter mycket mister ofta hela stycket” (Boglund och Nordenstam, 2015, s. 24).

Barnlitteratur med fabler har förr använts i moraliskt undervisningssyfte under flera århundraden men har också ifrågasatts då historiernas idéer ansetts som obegripliga för barn och bidragit till att barn istället tagit efter fördömande beteenden (Hammar, 1977, s.105-106). Fabelns djur går att separera från nutida djurberättelser men inom moderna djurserier kvarstår dock ofta moraliska inslag, såsom i Bamse och hans vänner (Boglund och Nordenstam, 2015, s. 28; Schröder, 2017). Josefsson (1977, s. 145) beskriver sin syn på djurberättelser genom dess uppdrag att förmedla en samhällssyn till unga läsare. Att använda sig utav djur anser författaren var problematiskt om utgångspunkten är just att förmedla värderingar eller samhällsmässiga funktioner till barn genom att använda djurkaraktärer. Författaren anser att det blir vilseledande för barn att förstå samhället när antropomorfa djur får symbolisera och avdramatisera människans värld. Josefsson (ibid., 1977) anser också att det är orimligt att använda antropomorfism tillsammans med djur som inte konstruerats med mänskliga egenskaper. Han ger exempel på Richard Scarrys *om oss på landet* där antropomorfa karaktärer tar hand om djuren på bondgården.

Inom modern barnlitteratur är det vanligt att berättelserna innehåller djur med mänskliga egenskaper, vilket benämns som antropomorfism (Nikolajeva, 2017, s. 208-210). Detta är vanligare i böcker skrivna för barn än i litteratur skriven för vuxna. I de berättelser där antropomorfa karaktärer är huvudpersoner tolkas det ofta som en representation av barn som är förklädda. Denna syn är dock kritiserad då den sätter barn och djur som något som inte är fullt mänskligt, alltså något som hamnar lägre än vuxna hierarkiskt. Nikolajeva (ibid., 2017) menar vidare att det är viktigt när man analyserar litteratur med antropomorfa karaktärer att se hur de ställs i relation till människor, om de är underlägsna, överlägsna eller jämlika och i sådana fall på vilket sätt och på vilka villkor.

Några definitioner som ofta används för det som anses mänskligt är att gå på två ben, att ha ett verbalt språk samt att ha kläder på sig (Nikolajeva, 2017, s. 208). De antropomorfa karaktärerna lever sällan som djur utan har ofta samma egenskaper och funktioner som människor samt ställs i många fall inför liknande dilemman. Det finns dock vissa berättelser där karaktärerna blandar mänskliga egenskaper med djurens naturliga instinkter. Inom berättelser med antropomorfism används ofta begreppet “verkligt”, som att någon vill bli verklig, vilket då står för att bli mänsklig. Mänsklig blir då den norm som anses “rätt” eller “bäst” (Nikolajeva, 2017, s. 208).

Lassén-Seger (2008, s. 126) menar att genom att använda djur istället för barn, samt ställa dem i relation med vuxna, så avdramatiseras den problematiska relationen mellan den vuxna världen och barnens värld. Dock påpekar Lassén-Seger (2008, s. 127) att det är viktigt att ställa sig kritisk till liknelser mellan barnet och djurgestalter och djurgestalter i allmänhet, då de ofta tenderar att vara generaliserande. Även påståenden som att barnlitteraturen är en form av vuxnas maktutövning av barn som då ställs under den vuxne kan kritiseras. Författaren menar att barnlitteratur är en av de bästa kommunikationsformerna som finns mellan vuxna och barn (ibid., 2008).

Svensson (1999, s. 84-85) diskuterar i sin artikel varför barnböcker utan barn är så populärt. Det som författaren tar upp är att djuret kan sudda ut flera aspekter som annars kan vara problematiska att närma sig i bilderboken. Det handlar om både utsatthet och uppluckrade maktperspektiv, när djuret får möjlighet att vända på perspektiven blir det inte

lika dramatiskt och detta kan vara en hjälp i barnets utsatthet (ibid., 1999). Det finns mycket som djuret får framträda som, det får vara barnet, kompisen, den gamle eller den vuxne, en guide, en som tröstar, skriver Svensson. Djuret får också ta på sig rollen som fostraren i natur och moral men de får också vara sig själva även om de då har kapacitet att uttrycka tankar och kommunicera med oss. Svensson ser de litterära djurens förmåga att framstå som neutrala, där ursprung eller kön inte är betydelsefullt för berättelsen (1999, s. 86-87).

3.4 Bamse - Världens starkaste björn

Magnusson (2005, s. 225-235) skriver att “ “Bamse” är en äventyrlig superhjältefiktion för små barn. Huvudkaraktären är en snäll och rättänkande liten björn som blir superstark av sin farmors dunderhonung” (s. 225). Serien kopplar ihop vardagliga inslag såsom familjeproblem, relationer och bilar med inslag av fantasi såsom trollkarlar och tidsmaskiner (ibid., 2005). Detta görs på ett naturligt sätt, vilket gör att läsaren oftast inte upplever exempelvis trollkarlarna som något annorlunda eller utstickande. I serien är spänning ett stort inslag, där huvudkaraktärerna hamnar i någon form av knipa eller farlig situation. Tack vare att Bamse både är stark och snäll blir han automatiskt en hjälte som många fattar tycke för. I flera av berättelserna om Bamse finns det, enligt Magnusson (ibid., 2005), ett underliggande budskap exempelvis att “om man är stark måste man vara snäll”, “små vänner är också vänner” och “man ska inte döma någon efter utseendet”. Detta menar hon har ett didaktiskt och uppfostrande syfte, som då är att påverka unga läsare till samhällliga normer och värderingar. Berättelsen växlar fokus från att den ibland är helt beroende av texten som förtydligande till att bilderna får större utrymme att tala för sig själva (ibid., 2005). Vidare skriver Magnusson (2005, s.233) att författaren använder en berättarröst för att göra sin röst hörd och för att själva kunna kommentera eller förklara något på ett sätt som vävs in naturligt i berättelsen.

3.5 Mamma Mu

När vi skulle hitta tidigare forskning kring Mamma Mu stötte vi på problem då det finns väldigt lite forskning om böckerna. Exempelvis Boglind och Nordenstam (2015), vars avhandling handlar om litteraturhistoria och didaktiska perspektiv på barnlitteratur, har endast med Mamma Mu vid ett tillfälle och tar då upp vem som illustrerat boken, vilket vi anser konstigt med tanke på att Wieslanders bilderböcker är såpass populära som de är.

Nikolajeva (2000, s. 57) skriver att om Mamma Mu skulle översatts till en mänsklig gestalt är hon en medelålders kvinna som då och då gör utflykter för att göra något roligt. Hon påpekar även att trots att Mamma Mu har mänskliga egenskaper så blir hon aldrig fullt mänsklig då hon alltid måste komma tillbaka till bondgården för att bli mjölkad och beta i gräset.

De flesta böckerna om Mamma Mu är skrivna av Jujja och Tomas Wieslander men det är Sven Nordqvist som illustrerat dem. Boken *Mamma Mu simmar* som vi analyserar är skriven enbart av Jujja Wieslander.

Böckerna om Mamma Mu är från början skrivna för radio, vilket medför att de är väldigt utförliga i sina icke-visuella beskrivningar (Nikolajeva, 2000, s. 109-112). Mycket av det som beskrivs i texten hade i många andra bilderböcker visualiserats istället för att beskrivas. Den som illustrerar bilder i böcker med mycket beskrivningar av ljud i texten får låta bli att ta med dem i bilden. Eftersom Nordqvist har illustrerat både bilderna i Mamma Mu och Pettson och Findus går det att se en del likheter, dock innehåller miljön i Mamma Mu inte lika mycket detaljer som böckerna om Pettson och Findus gör. En annan del som ofta förekommer både i Mamma Mu och Pettson och Findus är simultansuccesion, alltså en förstärkning av karaktärernas rörelser i bilderna (ibid., 2000). Nordqvist illustrerar perspektiv som pendlar

mellan att vara verkliga och fiktiva, vilket bidrar till berättelsens rörlighet. Nikolajeva (ibid., 2000) menar även att om Nordqvist själv skrivit Mamma Mu hade han kunna ta bort det som blivit överflödigt i texten efter att bilderna illustrerats. Vidare skriver hon att i de böcker där Nordqvist enbart illustrerat är hans bilder oftast symmetriska, medan de bilderböcker som han både illustrerat samt skrivit ofta är förstärkande och kontrapunktiska.

3.6 Pettson och Findus

Axells avhandling studerar tekniklandskapet i flera av Nordqvist böcker om Pettson och Findus. Axell utgår från bilderboksforskaren Ulla Rhedins kategorisering när hon studerar böckerna. Hon finner att böckerna kategoriseras "som ett mellanting mellan expanderade och genuina texter" (2015, s. 268). Hon finner också att texten i böckerna fungerar självständigt men utan bilder blir berättelserna platta då illustrationerna innehåller mer information än texten erbjuder. Bilderna bidrar till parallella berättelser som öppnar upp för nya tolkningar skriver författaren (ibid). Nikolajeva anser också att bilderna har ett stort värde i sig, med sina fantasifulla detaljer skildrar dessa i första hand ingen verklighet (2000, s. 47).

Axells beskrivning av personskildringen i dessa böcker fångar upp aspekter som beskriver relationen mellan karaktärerna. Pettsons ser till att Findus har det bra, exempelvis bygger och fiskar han med katten. Pettson tar även hand om sina hönor. Hon skriver även ut att de tillbringar mycket tid tillsammans, exempelvis i kökssoffan (2015, s. 267). Axell ser ett tema i sin teknikanalys som innefattar konstruktioner som ska skydda mot att främmande djur gör intrång på gården. Exempel ges från *Findus flyttar ut* där de båda karaktärerna bygger ett larm som ska skydda Findus från rävar (2015, s. 278).

Nikolajevas inställning till personskildringen i Nordqvist böcker kan också förstås som ett avrådande till forskning av persongestaltning i denna bokserie. Nikolajeva (2000, s. 172) skriver att personskildringen i Nordqvist böcker om Pettson och Findus är minimal. Författaren beskriver Findus som ett energiskt, nyfiket och uppfinningsrikt barn och Pettson som en sur, humorlös fast snäll gubbe. Några djupare inre framställningar hos dessa karaktärer finns inte. Det är framförallt genom deras handlingar som de karakteriseras och bara delvis genom vad de säger. Däremot finns det andra dragningskrafter som kan vara intressanta att studera i dessa böcker tillägger författaren (ibid., 2000). Lassén-Seger (2008, s. 119) beskriver i boken Barnlitteraturforskning ett tema inom antropomorfa bilderböcker. Temat det *djuriska barnet* i bilderboken går att definiera när en djurkaraktär är utrustad med egenskaper som går att förstås som är typiska för barnet, de ger exempel på karaktärisering såsom lekfull och bångstyrig. Därtill finns den vuxne karaktären som tillskrivs som auktoritär eller tråkig och författaren placerar karaktärerna Pettson och Findus inom detta tema.

Gossas, Axelsson, Norberg och Van Meerbergen (2015, s. 70) har i sin artikel, vars syfte är att bidra med en samlad bild av bilderböckernas översättningar, fångat upp hur översättningar varierar utifrån olika språkområden. Författarna beskriver i sin studie att känslor och visuell humor får stor plats i bild. Texten är ordrik och får en betydande plats i böckerna. Översättningens komplexitet består utav en dubbel svårighet skriver författarna då orden är informativa samtidigt som ordens innebörd samspelar med bilden (2015, s. 61-63).

4 Teorier

Vår teoretiska utgångspunkt är baserad på narratologin, vars syfte är att undersöka berättande strukturer i bland annat bilderboken. Vi använder narratologin tillsammans med kognitiv narratologi som tar hänsyn till vilka möjliga bidrag som böckernas gestalter kan uppmuntra när barnet kommer i kontakt med boken på förskolan. Vi tillämpar symbolisk interaktionism för att förstå bilderbokens interaktioner; där både karaktärerna i boken och barnets interaktion med boken är inkluderade. Nedan presenteras teorierna mer ingående.

4.1 Narratologi

Narratologi kan översättas som läran om berättandet och är en textorienterad teori där textens innehåll och form utforskas (Nikolajeva, 2017, s. 44). Narratologi härstammar från strukturalismen. Strukturalismen fokuserar i allmänhet på språket eller de koder som ligger till grund för ett givet system i motsats till narratologin som fokuserar på det berättande språket. Narratologi undersöker gemensamma berättandestrukturer och vilka typiska händelser som förekommer samt på vilket sätt de kan presenteras i exempelvis litteratur (Selden, 1995, s. 110-112). Nikolajeva (2017, s. 47) beskriver teorin som ett redskap som är lämpligt för att undersöka hur barnböckers litterära gestalter är konstruerade i text.

Kognitiv narratologi beskrivs av Nikolajeva (2017, s. 49-52) som en korsning mellan litteraturvetenskap och bland annat utvecklingspsykologi samt kognitiv psykologi. Den möjliggör en ingång att både studera textens uppbyggnad och strukturer men också textens kraft att bringa engagemang hos läsaren. Utgångspunkten för kognitiv narratologi är att hjärnan påverkas av de karaktärer, miljöer och händelser som utspelar sig i skönlitterära historier och där vi också reagerar på bokens innehåll som genuina beskrivningar. Den väsentliga kärnan är läsarens kognitiva och emotionella relation till texten samt hur texten kan bringa en tilltalande upplevelse hos läsaren. På så sätt fokuseras inte uppfattningen av innebörden utan istället hur vi som läsare kan förstå verkligheten genom skönlitteraturen (ibid. 2017).

Kognitiv litteraturteori söker svaret på varför litterära karaktärer har en påverkan på oss när vi vet att de inte existerar. Tjusningen med böcker är att vi får tillfälle att lära känna karaktärer på ett sätt som inte vore möjligt i verkligheten skriver Nikolajeva (2017, s. 211). Användandet av kognitiv narratologi öppnar upp för att studera hur författare berättartekniskt använder funktioner som tillåter oss att förstå fiktiva personer från insidan, genom att tillskriva dem tankar och inre uttryckta känslor.

Nikolajeva ställer frågan om vi verkligen kan tillämpa litterära personers åsikter och känslor för att bekanta oss med verkliga människor? Samtidigt som hon vänder på det och frågar om det kan vara värdefullt att få lära känna litteraturens gestalter och genom dessa lära oss mer om verkliga människor. Om vi kan skapa förståelse för oss själva och andra genom bokens karaktärer skulle detta i så fall vara värdefulla kunskaper för barns socialisering och samlevnad menar författaren (2017, s. 212).

Att barnlitteratur ofta är handlingsorienterad och inte ger oss djupare förståelse för personerna är något som Nikolajeva skriver ut som ett vanligt förekommande påstående. Att fokus ligger på hur det i boken kommer att gå, och inte hur karaktärerna gestaltas som personer. Här menar Nikolajeva att inom kognitiv litteraturteori så visar det sig att vi känner för bokens personer. Vi kan känna glädje, sorg, ilska eller rädsla som presenteras för oss genom litteraturen. När vi känner för dessa uppiktade karaktärer är det just för att vi reagerar som om de vore sanningar (ibid., 2017). Det som händer är att vi genom boken får uppleva känslor som presenteras som en andrahandsupplevelse. Vi kopplar textens presenterade upplevelse till våra tidigare erfarna upplevelser. Ofta genererar texten eller bilden information till oss genom berättarrösten eller yttre beskrivningar medan vi ibland behöver tolka karaktärernas relationer, handlingar och reaktioner genom andra karaktärer. Likaså behöver vi utläsa dialogers mening och andra personers åsikter. Det som bokens alster kan erbjuda är både känslouttryck och tankar som kan engagera läsaren. Författarens teknik att framställa och återge en berättelse bidrar till en sinnesstämning och inlevelseförmåga (Nikolajeva, 2017, s. 213).

4.2 Symbolisk interaktionism

En viktig del hos människor är att tolka budskap, relationer och situationer (Hwang & Nilsson, 2011, s. 69). Om det ska bli möjligt krävs det att individer interagerar och samspelar med andra. Individen ses som en social aktör som påverkar och påverkas av samhället. Människan blir först till något då den ingår i sociala relationer och sammanhang som på något sätt är meningsfulla för båda parter. Detta menar författarna är centralt inom det interaktionistiska perspektivet (ibid., 2011).

En av de mer kända och inflytelserika personerna inom symbolisk interaktionism är George Herbert Mead. En av grundtankarna är att individens uppfattning av sig själv skapas i den sociala interaktionen med andra individer (Berg, Boglind, Leissner, Månson & Värnlund, 1975, s. 9). Vidare menar Boglind (1975, s. 12) att individens upplevelse av en situation eller en situations betydelse påverkas olika beroende på hur de inblandade reagerar, vilket då sker genom gester och beteenden. På så sätt kan individer påverka och "styra" hur en individ upplever sig självt genom att bete sig på ett visst sätt eller reagera på ett sätt som resulterar i det önskade beteendet. En persons självuppfattning skiftar mellan "jaget" som påverkas och styrs av hur andra ser på en själv och mellan "jaget" som agerar, tänker och tar initiativ utan att påverkas av andra (Boglind, 1975, s. 24). Även Hwang och Nilsson (2011, s. 70) påpekar att individens uppfattning delas upp i ett "jag" som påverkas av andras föreställningar och ett "jag" som individen själv styr. De använder sig dock av begreppen objektjag och subjektjag. Objektjaget skapas genom att barnet (individen) har iakttagit andra, man skulle kunna säga att barnet uppfattat fenomen genom att ta andras perspektiv och förstå omvärlden genom andras ögon. Subjektjaget å andra sidan är barnets egna initiativ, alltså det som inte styrs av andras synpunkter och tankar. Individens uppfattning av sig själv påverkas av andras uppfattningar kring normer, värderingar, roller osv. För att individen ska kunna skapa sin identitet behöver den vara i konstant interaktion med andra människor (ibid., 2011).

Individens självuppfattning påverkas därför (delvis) av vem dem interagerar/samspelar med och hur denna relation ser ut. Värnlund (1975, s. 31-33) påpekar dock att det inom interaktionismen finns ett utrymme för individen att själv påverka sina handlingar och att välja att inte påverkas av de föreställningar som ens sociala omgivning har. Begreppen *interaktion* och *symbolisk* är centrala inom teorin och förklaras var för sig för att bättre förstå innebörden i begreppen separat. Författaren beskriver *interaktion* som två saker som interagerar med varandra och har en relation till varandra, som dessutom påverkar och influerar varandra. Begreppet *symbolisk* syftar till att en gest eller ett föremål har en annan betydelse än den direkta, ett ord på ett papper betyder mer än massa streck, själva ordet har en viss betydelse. Individer som interagerar använder sedan dessa gemensamma symboliska syftningar som ett sätt att påverka och "styra" varandra. Genom att använda det verbala språket och det icke verbala (gester, mimik och kroppsspråk) kan vi göra oss förstådda av andra samt få tillgång till saker som vi annars själva inte har någon direktkontakt till. I det vi förmedlar finns det dolda signaler och budskap som tolkas av de vi interagerar med, ofta ligger det mycket mer i det som vi säger än vad det faktiska ordet betyder (ibid., 1975).

Vi använder narratologin för att granska bilderböckernas personskildring, kompositioner och berättarperspektiv. Den breddade teori-ingången tar hänsyn till hur relationer, handlingar, kroppsspråk och reaktioner som presenteras i bokens ikonotext också förstås som sociala representationer. Dessa kan barnen få med sig när de vidare bekantar sig med bokens karaktärer. Genom barnets interaktion med boken visas också karaktärernas perspektiv och dessa kan bidra med en ökad förståelse av omvärlden och om barnets självuppfattning.

5 Primärlitteratur

Nedan presenteras en kort sammanfattning av böckernas handling, detta för att ge en bättre förståelse av våra analysresultat.

5.1 Bamse och lejonet

Boken handlar om Bamse och hans vänner som ska hjälpa en lejonunge att hitta hem till sina föräldrar. Den är skriven och illustrerad av Rune Andréasson [1971] (2007). Berättelsen börjar med att Bamse går till Farmor där han får reda på att ett lejon har rymt från cirkusen. Bamse börjar leta efter lejonet nere i Farmors källare. Farmor vill att han ska vara försiktig, men han säger att han har ätit en burk av Farmors honung så att han nu är världens starkaste björn och att han inte är rädd för något lejon. Det visade sig att lejonet hade gömt sig i Lille Skutts garderob och att det bara var en söt lejonunge, Bamse tar med sig lejonet (som han sedan döper till Leo) hem till sig. Leo ville inte tillbaka till cirkusen så Bamse bestämde sig då för att behålla Leo. Vidare i berättelsen visar det sig att Leo hade blivit kidnappad från sina föräldrar och såld till cirkusen varpå Bamse och hans vänner (Skalman och Lille Skutt) bestämmer sig för att hjälpa Leo. De reser till Afrika för att hitta Leos föräldrar. Vi får i denna bilderbok följa Bamse och hans vänner genom en resa fylld av spänning, vänskap och problemlösning.

5.2 Mamma Mu simmar

Boken är skriven av Jujja Wieslander och tecknad av Sven Nordqvist (2014). Vi får följa Mamma Mu som bestämt sig för att ta ett simmärke. Kråkan, som är en vän till Mamma Mu, försöker vid ett flertal tillfällen stoppa henne, genom att påpeka både att kossor inte kan simma samt att man faktiskt blir blöt (vilket Kråkan verkar tycka är väldigt obehagligt). Trots Kråkans försök att stoppa henne cyklar Mamma Mu med Lina, som bor på bondgården, till badhuset varpå Mamma Mu tar ett simmärke som heter Guldfisken, eftersom hon klarade av att simma tjugofem meter på djupt vatten. När de sedan är tillbaka på gården var Mamma Mu ivrig att visa Kråkan sitt nya märke. Kråkan verkar dock inte bry sig, vilket gör Mamma Mu ledsen. Lina kommer då på idén att de kan göra om ett märke till en flygfisk så att även kråkan kan ta ett märke. I denna berättelse får vi följa Mamma Mus och Kråkans relation när den sätts på prov och hur de hittar lösningar så att alla kan delta på sitt eget sätt.

5.3 Findus flyttar ut

Findus flyttar ut är skriven och illustrerad av Sven Nordqvist (2012). I boken får vi följa gubben Pettson och katten Findus. Katten vaknar tidigt på morgonen, redan klockan fyra studsar han upp och ner i sin egen lilla säng, så det både dunkar och knirrar. Pettson får tillslut nog av att bli väckt så tidigt och ger vresigt katten ett ultimatum. Antingen får det vara sluthoppat eller så måste katten flytta ut sin säng någon annanstans. När katten då bestämmer sig för att flytta så tvekar ändå Pettson och ger Findus förslaget att hoppa lite senare på morgonen, och undrar också om en katt verkligen kan flytta hemifrån, vart ska han då bo? Findus föreslår ett hus som är lagom stort för honom och då kommer gubben på att det gamla utedasset låter som ett passande hem. I bilderboken får vi följa de två karaktärerna i deras nya situation, när Findus flyttar ut blir det så tyst och gubben blir enslig. Findus däremot kommer på en massa saker som behöver fixas i det nya huset och det är något som Pettson inte har något emot att hjälpa honom med. Han gillar att fixa och greja. När Findus sedan känner av ensamheten är det hans tur att komma på anledningar att vara tillsammans med sin gubbe.

6 Analysresultat

6.1 Bamse och lejonet

Magnusson (2005, s. 225) beskriver Bamse som en äventyrlig hjältefiktion som är snäll och omtänksam samtidigt som han är superstark, vilket han blir när han dricker Farmors dunderhonung. Vidare skriver Magnusson (2005, s. 228) att en av de saker som specificerar berättelserna om Bamse är att det förekommer att Bamse och hans vänner ofta får ombytta roller. Nämligen att Bamse utsätts för fara och behöver bli räddad av sina vänner istället för tvärtom. Även i bilderboken *Bamse och Lejonet*, förekommer det att Bamse hamnar i en situation då han behöver ha hjälp av sina vänner. Bamse hjälper nämligen en elefant som ramlat ned i en stor grop men när han hjälpt elefanten upp så kommer han själv inte upp ur gropen. När situationen verkar hopplös vaknar plötsligt Skalman och tar fram ett rep ur sitt skal som han kastar ned till Bamse så att han kommer upp. Magnusson (2005, s. 225-235) tar även upp att det ofta finns ett underliggande moraliskt budskap i berättelserna om Bamse. Budskapet har ett uppfostrande och didaktiskt syfte som skall påverka de unga läsarna till de normer och värderingar som råder i samhället. Detta budskap är i vissa fall utskrivet i berättelsen och ibland underförstått så att läsaren behöver "läsa mellan raderna" för att förstå det.

6.1.1 Berättarröst, synvinkel och fokalisering

Berättelsen inleds med att beskriva hur en vanlig dag för Bamse börjar, vi som läsare blir även introducerade i berättelsen om lejonet som rymt från cirkus. Vidare får vi tack vare berättarrösten reda på att något inte stämmer just denna dag då Farmor inte vinkar eller över huvud taget syns till. På detta sätt leder berättarrösten oss läsare in i berättelsen och får fram en nyfikenhet till att veta vad det är som hänt. Berättarrösten är den som för berättelsen framåt genom att beskriva handlingar, händelser och känslor. Handlingsförloppet sker under flera dagar vilket kan vara svårt att visa genom bilderna, här hjälper berättarrösten läsaren att förstå att det är en ny dag. Detta skrivs fram i början av en ny sida som "nästa morgon" eller "en dag" följt av en handling. Vid vissa situationer när karaktärerna är ensamma beskriver berättarrösten karaktärernas tankar. Detta gör att vi som läsare dels får en inblick i hur de tänker samtidigt som vi får en känsla av att en dialog sker trots att karaktärerna är ensamma. I denna bilderbok spelar berättarrösten en viktig roll då boken hade varit väldigt platt och händelselös utan de beskrivningar som den tillför.

Till skillnad från andra bilderböcker, bland annat *Mamma Mu simmar* och *Findus flyttar ut*, så har *Bamse och lejonet* ofta flera mindre bilder på samma sida. Detta är vanligt inom serietidningar vilket Bamse från början gjordes som. Magnusson (2005, s. 211-218) skriver att tecknade serier och bilderböcker ligger väldigt nära varandra, tack vare att man ofta ser på hur texten och bilden samverkar. Hon menar att i tecknade serier har bilden oftast företräde framför texten, dock påpekar författaren att det är viktigt att se hur texten och bilden samspelar med varandra. Textens syfte i en tecknad serie är att fungera som ett stöd och ett komplement till bilden, genom att förtydliga det budskap som bilden förmedlar och/eller försöker förmedla (ibid, 2005). Detta är dock något som i denna bilderbok inte stämmer då texten är väldigt beskrivande och berättar handlingen på ett tydligt och detaljerat sätt. Texten är inte beroende av bilderna, istället är texten så beskrivande att bildernas enda funktion är att förtydliga det som texten beskriver. Utifrån Nikolajevas (2000, s. 22) kategorisering är detta en förstärkande bilderbok där bilderna är beroende av texten. Ett exempel på detta är då Bamse tagit med sig lejonet hem och säger till det att han ska gå tillbaka med lejonet till cirkusen dagen därpå. Leo (som Bamse döper lejonet till) börjar då att gråta varpå Bamse

säger att om han inte vill tillbaka till cirkusen så får han stanna hos honom för att han inte tvingar någon.

Att superhjälten också visar hänsyn skrivs fram i ikonotexten. Leo ges möjlighet till att påverka sin situation, han kan lita på Bamse. Att själv få möjlighet att bestämma över sin situation skrivs här fram och bidrar till att handlingen också framskrider då Bamse och hans vänner sedan åker till djungeln för att leta upp lejonets föräldrar. När Bamse berättar att Leo kan få stanna blir han så glad att han och far runt i rummet som en galning och hoppar upp på Bamse och slickar honom i ansiktet. Bredvid texten som beskriver situationen är det illustrerat tre bilder på Leo. På den första är han så ledsen att tårarna sprutar, på bilden under ser han glad ut samtidigt som tårarna rinner nedför hans kinder och på den tredje bilden är han jätteglad och hoppar av lycka. Berättarrösten skriver ut alla de känslor som bilderna visar att Leo går igenom. Vilket innebär att bilderna inte bidrar med något nytt för läsaren utan förtydligar det som redan framkommit genom texten. Samspelet mellan texten och bilden sker på detta sätt genom hela berättelsen. Simonsson (2004, s. 204) skriver att när barnet skapar egentid med boken är det en interaktion barnet och boken emellan. Författaren ser i sitt resultat att i dessa tillfällen ligger fokus på bokens bilder. Andréassons bilder kan här vara en hjälp för barnet att själv känna känslorna eller skapa egna föreställningar om bokens illustrationer.

Boken har det som Nikolajeva (2017, s. 259) kallar för extern fokalisering, nämligen att det är tack vare berättarrösten som vi som läsare får ta del i karaktärernas tankar och känslor, dock är det ganska begränsat kring hur stor del vi får veta och ta del av detta. Vid några tillfällen har boken dock noll-fokalisering eller ett allvetande perspektiv. Vid dessa tillfällen beskriver berättarrösten information som karaktärerna inte vet om. Ett exempel på detta är då Skalmans mat- och sovklocka ringer mitt i en mening, varpå Lille Skutt undrar vad det var Skalman hade tänkt säga. Berättarrösten beskriver då vad det var som Skalman tänkte, vilket dock endast är för oss läsare eftersom karaktärerna aldrig får veta det. Ett annat tillfälle som det allvetande perspektivet blir tydligt är då en noshörning kommer rusande mot Bamse. Bamse ställer sig då framför noshörningen och stoppar den så att den blir helt omtumlad utan att förstå hur det ens hände. Berättarrösten beskriver att noshörningen ofta rusade mot andra och att alla i djungeln tyckte att det var en ful vana men ingen vågade säga det till honom. Vi som läsare kan tycka att Bamse gjorde rätt i att lära noshörningen en läxa eftersom vi vet att han gjorde så mot alla som kom i närheten och att de inte tyckte om det. Det är ju dock inget som Bamse vet om, när han säger att:

“-Det kanske kan vänja dig av med sådana dumheter, sa Bamse” (uppslag 11).

Bamse syftar här på den läxa som han gett noshörningen. Moraliska budskap är ett återkommande inslag i Bamseserien (Magnusson, 2005, s. 225-235). Här konstrueras Bamse som hjälten samtidigt som noshörningen lämnas kvar vimmelkantig och ångerfull. Vi vet inte varför djuret har denna vana men dialog verkar här inte vara ett passande tillvägagångssätt.

Berättarpositionen är jämlik med karaktärerna vilket skapar känslan av att vi är på samma nivå som dem, varken under eller över dem. Det enda tillfället som vi inte är i jämnhöjd med Bamse och hans vänner är när de flyger iväg i en luftballong. Vi som läsare är då på samma nivå som Farmor som stannar hemma. Detta skulle kunna tolkas som ett sätt för Andréasson att förtydliga att de åker iväg med en luftballong upp i luften och därför tecknas karaktärerna underifrån. På bokens framsida är det en bild på Bamse och Lejonet, som läsare är vi på samma nivå som dem och bilden förekommer även inuti boken dock med fler detaljer. Detta gör att vi får en känsla av att det är Bamses och Lejonets perspektiv som vi bör ta. Nikolajeva (2000, s. 180) tar upp att vi som läsare redan på försättsbladet kan styras till vilken karaktär som vi identifierar oss med. Även bokens titel kan stärka detta, vilket stämmer överens med denna bilderbok då boken heter *Bamse och Lejonet*. Leo är med på framsidan och vi tolkar det

som att Andréasson vill att vi då delvis bör ta lejonets perspektiv, dock blir det synligt inuti boken att vi aldrig riktigt får ta del av Leos synvinkel. Berättarrösten förklarar eller beskriver aldrig Leos tankar och känslor, vilket den gör med de andra karaktärerna. Det verkar som att karaktären Leo fungerar som en ingång i handlingen och att han behövdes för att berättelsen skulle bli möjlig men att han inte blir någon riktig huvudkaraktär, eftersom vi aldrig riktigt får se berättelsen ur hans perspektiv.

6.1.2 Personskildring

I *Bamse och lejonet* finns det många karaktärer, vissa har dock bara en liten biroll. De karaktärer som förekommer mest i berättelsen är Bamse, Lejonet, Lille Skutt och Skalman. Därför har vi valt att fokusera på dem i vår analys. Karaktäriseringen, som blir synlig genom Bamses handlingar (Nikolajeva, 2000, s. 139), är något delad. Han hjälper alla som behöver det och tvekar aldrig när han stöter på någon som behöver hjälp. I denna bilderbok framställs bamse dock som en karaktär med bestämmanderätt över sitt gäng, han frågar aldrig sina vänner vad de tycker utan säger till alla vad de ska göra. Han verkar inte lyhörd för andras känslor och visar relativt lite sympati för dem i hans omgivning. Ett exempel på detta är när han säger till (nästan beordrar) Skalman att göra i ordning sin luftballong för att de ska kunna åka till Afrika. Han utgår från att de kan ta Skalmans luftballong, han frågar inte om de kan ta den. Ett annat exempel är då de hjälper en elefantmamma upp ur en stor grop, varpå elefantungen satt bredvid och grät. Bamse säger då till elefantungen att:

“Du var mej en riktig böljocke” (uppslag 11).

Här är det fullt förståeligt att elefantungen är ledsen eftersom hans mamma har ramlat ned i en elefantfälla och inte kan komma upp. Samtidigt som Bamse hjälper elefanten så kommenterar han elefantungens gråt på ett ganska nedlåtande sätt. Karaktären framställs som något platt, kantig och okänslig.

Karaktäriseringen av Leo är något svårare att definiera då karaktären inte kommunicerar verbalt genom hela berättelsen. Vad det beror på är oklart, det kan tänkas vara eftersom Leo är från Afrika vilket Bamse och hans vänner inte är. En annan tanke skulle kunna vara att Leo är ett vilddjur och tack vare det inte pratar samma språk som de andra. Han verkar dock förstå vad Bamse säger exempelvis då han nickar med huvudet när Bamse frågar om han vill tillbaka till Afrika. Det sättet som Leo visar sina känslor på är kroppsspråk och mimik, han gråter när han inte vill att Bamse ska ta tillbaka honom till cirkusen. När han är glad visar han det genom att exempelvis hoppa och slicka Bamse i ansiktet. Att använda kroppsspråket för att göra sig förstådd är något som ofta förekommer på förskolan som en del av verksamhetens vardag.

Lille Skutt kan genom sina handlingar förstås som rädd och försiktigt men samtidigt sympatisk. Han verkar förlita sig mycket på Bamse när något är hemskt eller obehagligt. Lille Skutt karaktäriseras som liten och rädd, dock förekommer det även att det är han som kommer med idéer som i detta fall räddar Leo där han även försöker sätta sig in i lejonets perspektiv. Berättelsen erbjuder hur vi kan ta andras perspektiv. Det är också Lille Skutt som bidrar med ironi genom att kommentera de andra figureernas uttalanden och handlingar. Han vågar exempelvis uttala sig skämtsamt till vakten som letar efter lejonet i hans hus:

“- Ska du inte titta i kaffekopparna också? sa Lille Skutt, [...]” (uppslag 5).

Även Skalman och Bamse får kommentarer av Lille Skutt som är mer åt det humoristiska hållet.

Magnusson (2005, s. 226) skriver att Bamse, Skalman och Lille Skutt är ett ihopsvetsat grabbgäng, vilket blir speciellt tydligt i denna bok då Bamse säger till Lille Skutt och Skalman “kom, grabbar, så ska ni få se” (uppslag 12).

Skalman upplevs som den visa och påhittiga i grabbgänget. Han har oftast en lösning på det problem som de stöter på, dock väntar han ganska länge innan han berättar vad han har under sitt skal. Istället för att säga hela svaret direkt så får de andra dra ut informationen “ur skalet” på honom. Detta sker bland annat när de är i öknen och både Bamse och Lille Skutt säger att de är törstiga, konversationen fortsätter en stund innan Skalman berättar att han faktiskt har en vattenslang i sitt skal som han då tar fram. Ett annat tillfälle när Skalman upplevs som bestämd och egen är då Bamse säger att Skalman ska göra iordning sin luftballong för att de ska resa till Afrika dagen efter. Skalman svarar att det inte är någon jäkt, de far i övermorgon. I denna situation verkar det som att Skalman har någon speciell tanke med att de ska åka en dag senare än vad Bamse har sagt, det är dock inget som han berättar för de andra. Istället upplevs det nästan som att han vill vara den som bestämmer och därför inte går med på det Bamse säger. Detta kan också vara ett berättartekniskt sätt att förstärka karaktäriseringen av Skalman som vis, han behöver inte förklara varför de ska vänta för vännerna, de förlitar sig på hans kunskaper.

Magnusson (2005, s. 228) menar att tack vare att Bamse är världens starkaste björn så behöver författaren skapa spänning på ett annat sätt. Vilket ofta sker genom att Skalmans mat- och sovklocka ringer i en farlig situation. Detta är något som sker även i *Bamse och lejonet*, när de är vilse i djungeln och en noshörning kommer springandes mot dem. Skalman vaknar oftast när de verkligen behöver hans hjälp, så som när de behöver ett rep för att rädda Bamse ur den djupa gropen. En annan kategorisering som framkommer i Skalmans handlingar är att han är komisk, det är dock inte tydligt om han är det på ett arrogant och självsäkert sätt eller om han faktiskt skämtar med vännerna. Att behöva “läsa mellan raderna” eller fylla luckor som lämnas i texten kan i detta fall vara svårt för en ung läsare.

6.1.3 Antropomorfism

I *Bamse och Lejonet*, förekommer det en del hierarkiska skillnader mellan de antropomorfa karaktärerna, där Bamse och hans vänner är de med flest mänskliga egenskaper. Exempelvis så har Farmor katten Janson som husdjur, vilket upplevs som att farmor har högre “status” än katten. Samma är mellan Bamse och Leo när Bamse bestämt sig för att behålla Leo och tar på honom ett koppel när de ska gå till Farmors hus. Lille Skutt klär Leo i klänning och ber honom gå på två ben, något som Nikolajeva (2017, s. 208) skriver som en vanlig antropomorf skildring. I berättelsen tar björnen Bamse och kaninen Lille Skutt också hand om Lejonet vilket enligt Josefssons (1977, s. 145) syn på djurskildringar skulle vara orimligt för barn att ta till sig. Djuren förmänskligar ett annat djur genom att tillföra den mänskliga attribut och egenskaper för att skyddas från människan. På ett uppslag möter vi en vakt som letar efter lejonet som rymt från cirkus. Vakten illustreras som människa, som vill fånga in Leo och föra tillbaka honom till en cirkus. Hierarkiska skillnader mellan vakten och lejonet förekommer då vakten i situationen uttalar äganderätten över lejonet. Vakten är överordnad lejonet då denne har frihetsberövat Leo genom att tillfångata och placera honom på cirkusen.

Bamse är den karaktär som ges mest plats, han är den självklara ledaren i gänget. Det enda tillfället som någon säger emot eller inte verkar lyssna på Bamse är då Skalman bestämmer att de åker en dag senare (som vi beskrev tidigare). I denna situation verkar Bamse dock inte ha något emot det, vilket skulle kunna innebära att Skalmans kommentar endast är konstruerad för att stärka hans karaktär. Ett annat tillfälle som också upplevs som en förstärkning av karaktären är situationen då en noshörning kommer springande emot gänget. Händelsen tillför inget till handlingen utan upplevs konstruerad i syfte att förstärka Bamses karaktär som stark. Han tar på sig rollen som uppfostrande och bringar ordning genom sin

förmåga att stoppa andras, enligt honom, dåliga beteenden, vilket är vanligt för superhjältar. I situationen blir Lille Skutt ängslig och hoppar upp i ett träd tillsammans med lejonet Leo. De två gör inget åt situationen utan lämnar noshörningen åt Bamse att ta hand om. Även detta stärker Bamses karaktär ytterligare.

Bamse och hans vänner lever som människor och beter sig som människor, Andréasson har dock smugit in några egenskaper som är rasspecifika. Bamses hem kallas för ide, Lille Skutt äter morötter och det värsta Skalman vet är att röra på sig. Karaktärerna har alltså en del egenskaper som är typiska för djuret och andra som är typiska för det som anses vara mänskligt (Nikolajeva, 2017, s. 207)

6.1.4 Sammanfattning

Det framkom tydligt i vår analys av *Bamse och Lejonet* att det förekom situationer då Bamse var den som behövde räddas istället för tvärtom. Magnusson (2005, s. 228) menar att det är ett sätt för författaren att skapa extra spänning i superhjalteserier. Eftersom Bamse är världens starkaste björn behöver författaren hitta andra sätt att skapa en spännande handling, vilket detta är ett exempel på. Ett annat exempel på detta är att Skalmans mat- och sovklocka alltid ringer i en farlig situation. Huvudkaraktärerna är Bamse, Lille Skutt, Skalman och Leo. Vi som läsare styrs redan på omslagsbilden och tack vare titeln till vems perspektiv vi bör ta. Bamse och Leo är med både i titeln och på omslaget dock är det en stor skillnad mellan i vilken omfattning vi får följa Bamses perspektiv respektive Leos perspektiv. Medan Bamse är den karaktären som tar mest plats och aldrig blir ifrågasatt av berättarrösten så får vi inte vid något tillfälle följa Leos perspektiv. Trots att båda karaktärerna är djur finns det en stor skillnad mellan dem, bland annat att Leo inte har något verbalt språk och kan på så sätt inte göra sin röst hörd. Det är även en tydlig hierarkisk skillnad mellan dem, exempelvis då Bamse tar på Leo ett koppel. Det är tydligt i bokens handling att Leo inte kommer från samma ställe som Bamse och hans vänner och att han "hör hemma" i djungeln med sina föräldrar. En annan karaktär som står högre än Leo hierarkiskt är Vakten från cirkusen, han anser själv att han har någon form av äganderätt över lejonet.

I *Bamse och Lejonet* har berättarrösten en stor roll, det är via den som handlingen förs framåt och vi som läsare får lära känna karaktärerna. Genom berättarrösten får vi känslan av att Bamse är hjälpsam, det sker dock på hans premisser. Han har svårt att sätta sig in i andras perspektiv och visar därför väldigt lite sympati för de andra karaktärerna. Han gör inte heller sina vänner, Lille Skutt och Skalman, delaktiga i de beslut som tas utan säger enbart till dem vad de ska göra samt när något ska ske. Den enda karaktären som vågar sätta sig emot Bamse är Skalman, han upplevs som rak och komisk, dock är han ofta komisk på ett arrogant och självsäkert sätt. Skalman är ofta den som är den påhittige i grabbgänget (Magnusson, 2000, s. 226). Även om han har en lösning på ett problem som uppstår väntar han med att säga det, oftast tills någon av de andra frågar honom rakt ut. Lille Skutt å andra sidan är den karaktär som vid första anblick verkar rädd men som sedan visar sympati och är hjälpsam. Det sker relativt lika interaktioner och samspel mellan huvudkaraktärerna.

6.2 Mamma Mu simmar

Berättarrösten inleder med en förklaring av bondgården som karaktärerna bor på. Vi får som läsare då en övergripande inblick både i miljö, arbetssysslor och hur en dag på bondgården kan se ut. Vidare får vi genom att berättarrösten beskriver att Kråkan letar efter Mamma Mu syn på båda karaktärerna. När både Mamma Mu och Kråkan är i fokus hjälper berättarrösten oss att tolka bilderna. Den gör att texten känns som ett komplement eller en förklaring till bilderna. Karaktärernas känslor förklaras både genom texten, då berättarrösten skriver ut vilken känsla de känner, samt i bilden, då genom deras ansiktsuttryck och kroppsspråk.

Genom ikonotexten får vi en viss inblick i karaktärernas ageranden, känslor och tankar. För att sätta detta i perspektiv undersökte vi vad texten och bilden berättade var för sig. Det blev då synligt att texten var mer beskrivande av händelseförloppet och beskrev mer än vad bilden gjorde. En förklaring till detta, som Nikolajeva (2000, s. 109) tar upp, är att Mamma Mu från början gjordes för radio och därför har en mer utförlig text än många andra bilderböcker. Texten och bilden kompenserar och stärker varandra vilket sker vid ett flertal tillfällen då texten beskriver en känsla som en karaktär har, varpå bilden förtydligar känslan genom karaktärens ansikts- och kroppsuttryck. Bilderboken är alltså symmetrisk, enligt Nikolajevas beskrivning (2000, s. 22).

6.2.1 Personskildring

Huvudkaraktärerna i *Mamma Mu simmar*, är Mamma Mu, Kråkan och Lina, eftersom det är dessa karaktärer som vi får följa genom berättelsen. Till skillnad från Bamse och Findus, som enbart lever som människor, så lever Mamma Mu delvis som en ko "normalt sett" brukar och delvis som människa. Å ena sidan så äter hon gräs i hagen och bor i ladugården, å andra sidan går hon på två ben, cyklar till badhuset, simmar och pratar. Nikolajeva (2000, s. 57) skriver att Mamma Mu kan tolkas som en kvinna i medelåldern som ibland gör "utflykter" för att göra något roligt men att hon alltid måste komma tillbaka till bondgården för att bland annat bli mjölkad. Att hon har vissa beteenden och behov som är naturliga för kossor gör att hon aldrig kan bli fullt mänsklig. De mänskliga karaktärerna i berättelsen verkar inte tycka att det är annorlunda eller underligt att en ko exempelvis är i badhuset. Utifrån vår tolkning av bilderna är det ingen som reagerar på att Mamma Mu simmar, badar i barnbassängen eller bastar. Inte heller Lina och Lillebror verkar reagera eller behandla Mamma Mu annorlunda gentemot andra människor trots att hon är en ko. Det blir här synligt att karaktärernas olikheter får ta plats. Att värna om individers olikheter är en viktig del i förskolans kontext.

När vi analyserar karaktäriseringen av Mamma Mu, vilken blir synlig genom hennes handlingar (Nikolajeva, 2000, s. 139), anser vi att hon konstrueras som en drivande, omtänksam och envis ko. Hon verkar inte bry sig om Kråkans försök att stoppa henne från att varken cykla eller simma. Kråkan framstår att ha ett mer rationellt tankesätt än vad Mamma Mu har, eftersom han både påpekar att kor inte kan åka i rör (rutschkanor) eller simma, medan Mamma Mu upplevs som mer naiv och nyfiken. Handlingen tar utgångspunkt i Kråkans och Mamma Mus olika perspektiv där deras åsikter skiljer sig. På badhuset vill hon ta det märket som kallas Guldfisken trots att Lina säger att det är det märket som är svårast att ta. När Mamma Mu har tagit sitt märke verkar hon ivrig och spänd på att visa upp det för Kråkan. Han ger henne inte den respons och uppskattning som hon trott att hon skulle få, vilket gör henne ledsen. Hon sätter dock sina egna känslor åt sidan för att göra honom glad. Vilket tydliggör att hon är omtänksam och har förmågan att sätta hans känslor och behov före sina egna. Senare när Kråkan håller på att ta sitt märke hejar hon på samtidigt som hon klappar klövarna och verkligen ger honom all uppmärksamhet, trots att även hon nyss tagit ett märke.

När vi studerar karaktäriseringen av Kråkan upplevs hans handlingar som något motsägelsefulla. Han visar både att han bryr sig om Mamma Mu samtidigt som han har svårt att sätta hennes behov före sina egna. I början försöker han stoppa Mamma Mu, hans agerande går att förstå eftersom han själv tycker att det är obehagligt att bli blöt. Han använder då sin egen upplevelse och känsla av vatten och försöker göra så att Mamma Mu slipper uppleva samma obehag som honom själv. När Mamma Mu sedan kommer tillbaka från badhuset och försöker visa sitt märke är beskrivningen av Kråkan att han sitter på en gren och surar. På bilden ser Kråkan dock mer ledsen ut än sur, han illustreras med vingarna hängandes tätt mot kroppen och huvudet slokar. Vidare verkar han ha svårt att visa Mamma Mu den uppmärksamheten och erkännande som hon vill ha efter att ha tagit Guldfisken, vilket då gör henne ledsen. När karaktärerna reagerar på den andras agerande uppstår känslor.

Känslor som bottnar i karaktärernas förhållande till varandra. Berättarrösten förtydligar och förstärker Kråkans karaktärisering genom att skriva ut att han suckade och fräste. Detta stärker ytterligare vår förståelse för att Kråkan sätter sina egna känslor i första hand. Efter att barnen och Mamma Mu gjort Flygfisken till Kråkan och han får reda på att han ska flyga tjugofem meter, verkar han vara väldigt självsäker och nästintill egenkär. Han ropar till kossorna att de får hålla i hornen för att de ska få se på flygning som de aldrig tidigare sett. Även när Mamma Mu överlämnar märket till honom säger han tack samtidigt som han avfärdar sin flygning med meningen “det var ju bara lite flygning” (uppslag 11). Han framstår då som väldigt självgod och att hans tack nästan hade kunnat bytas ut mot ett “äsch då, det var väl inget”.

6.2.2 Fokalisering och berättarposition

Nikolajeva (2017, s. 259) använder begreppet extern fokalisering vilket innebär att vi får ta del av karaktärernas känslor och tankar. Det förekommer ingen intern fokalisering eftersom vi aldrig får reda på allt som karaktärerna tycker och tänker. För att detta skulle bli möjligt hade vi behövt få handlingen berättad inifrån huvudet på någon av karaktärerna. I *Mamma Mu simmar*, ser vi alltid karaktärerna på avstånd, vi ser aldrig en händelse exakt så som exempelvis Kråkan ser den. När en text har en extern fokalisering hjälper berättarrösten oss att ta del av karaktärernas perspektiv, genom att skriva ut hur en karaktär känner. Ett exempel på detta är när Mamma Mu har visat sitt nya märke för Kråkan, som då inte visar något direkt intresse, berättarrösten säger då:

“Mamma Mu blev också ledsen. Hon trodde att Kråkan skulle bli glad över att hon klarat att simma 25 meter på djupt vatten.” (uppslag 7).

I denna situation hade det varit svårt för oss som läsare att förstå Mamma Mus känslor och tankar om berättarrösten och fokaliseringen inte hjälpt oss ta del av hennes perspektiv.

Berättarpositionen i *Mamma Mu simmar*, är jämlik, vi får som läsare följa Mamma Mu i jämnhöjd. Vid tillfället då Kråkan ska ta sitt märke är berättarpositionen ovanifrån, vi tolkar den situationen som att vi som läsare bör ta Kråkans perspektiv då vi är på samma höjd som honom, inte som att vi är överordnade karaktärerna på marken. Vilket även Nikolajeva (2000, s. 179) tar upp och menar att den karaktären vars perspektiv läsaren bör ta, oftast illustreras i jämnhöjd med läsaren. Boken skiftar alltså perspektiv mellan Mamma Mu och Kråkan. Redan på omslagsbilden styrs vi som läsare till vems perspektiv vi bör ha när vi påbörjar läsningen (Nikolajeva, 2000, s. 180). Omslagsbilden visar Mamma Mu som simmar och ovanför flyger Kråkan runt, vilket inte förekommer på någon av bilderna inuti boken. Detta stärker också det vi skrev tidigare att boken pendlar mellan Mamma Mus och Kråkans perspektiv.

6.2.3 Interaktioner

Den relationen som tar mest plats i berättelsen är den mellan Mamma Mu och Kråkan. Båda karaktärerna verkar tycka om varandra även om Mamma Mu har lättare att ta Kråkans perspektiv än tvärtom. Mamma Mu och Lina interagerar som vänner, det förekommer dock aldrig att Kråkan och Lina interagerar eller samtalar med varandra. Om det beror på att de inte talar samma språk eller om de inte är lika bra vänner, är oklart. Mamma Mu verkar i sådana fall kunna båda “språken”, eftersom hon samtalar med båda karaktärerna. När kråkan blir ledsen över att han inte har tagit något märke är det dock Lina som kommer med idén att göra ett flygfiskmärke som Kråkan kan ta. Detta innebär att Lina förstår Kråkan på någon nivå även om det då kanske inte är verbalt. I relationen mellan Mamma Mu och Lina verkar det inte finnas några hierarkiska skillnader. Det blir dock tydligt i början när Lina säger till Mamma Mu att de måste skynda sig innan någon ser att hon smiter iväg. Vi tolkar som att det

är bonden eller hans fru, alltså de vuxna, som inte får se att Mamma Mu smiter iväg. Det verkar dock som att det är okej att Lina cyklar till badhuset, eftersom hon gör ordvalet *du* smiter iväg istället för *vi*. Detta visar att det finns någon form av hierarkisk skillnad mellan de antropomorfa djuren och de vuxna människorna, dock inte mellan djuren och barnen (även om Lina har större utrymme att röra sig fritt än Mamma Mu). En annan hierarkisk skillnad som blir synlig i boken är mellan Mamma Mu och de andra korna, då hon gör utflykter så är de andra alltid kvar på bondgården. Dock skulle det kunna bero på att det är Mamma Mu som är huvudkaraktären i berättelsen.

6.2.4 Sammanfattning

I analysen av *Mamma mu simmar*, blev det synligt att Mamma Mu lever som en ko men har många mänskliga egenskaper. Hon är nyfiken på nya saker och verkar inte stoppas av de föreställningar som framkommer att kossor inte kan göra vissa saker, som att exempelvis åka rutschkana. Här utmanar Mamma Mu de normer som verkar finnas inom vad som är möjligt för en ko respektive inte. Genom titeln blir det tydligt att det är Mamma Mu som läsaren identifierar oss med, dock är även Kråkan och Lina två huvudkaraktärer som förekommer mycket i berättelsen, vilket synliggörs då alla tre är med på omslagsbilden. De hierarkiska skillnader som framträdde var mellan Mamma Mu och de vuxna på bondgården, alltså bonden och hans fru. Mellan Mamma Mu och Lina finns det inga skillnader då deras relation påminner om en relation två barn emellan. De andra korna som också lever på bondgården verkar dock inte ha samma möjligheter som Mamma Mu, detta skulle kunna bero på en hierarkisk klyfta mellan dem eller att det är Mamma Mu som är huvudkaraktären och att det är därför det är henne vi får följa. De mänskliga karaktärer som är i badhuset samtidigt som Mamma Mu verkar inte reagera på att hon är en ko (förutom en person som tittar lite snett på henne i bastun).

Interaktionen mellan de tre huvudkaraktärerna skiljer sig mellan de olika relationerna. Relationen mellan Mamma Mu och Lina är jämlik, Lina är entusiastisk mot det som Mamma Mu tar sig ann och uppmuntrar henne till nya situationer. Interaktionen mellan Kråkan och Mamma Mu är blandad, de visar omtanke för varandra men på olika nivåer. Mamma Mu har inga problem att sätta Kråkans perspektiv före sitt eget dock är detta svårare för Kråkan. Han ger inte henne det erkännandet och den uppskattning som hon förväntas få då hon tagit sin medalj utan blir istället ledsen för att han inte kan simma och därför inte kan ta någon egen medalj. I slutet av berättelsen framstår Kråkan som självgod tack vare att han förminskar sin flygning och fokuserar sin uppmärksamhet på sin medalj istället för Mamma Mu som gav honom den.

6.3 Findus flyttar ut

Första uppslaget i boken ger oss en ingång till de båda karaktärerna och handlingen. Genom *simultansuccession*, (se Nikolajeva, 2000, s. 110) där katten exemplifieras i flera bilder på samma uppslag, får vi se katten hoppa upp, ner och upp i sängen samtidigt som Pettson beskrivs i ikonotexten som irriterad över detta. Findus handling förstärks med rörelse-sträck som i bild beskriver vilken ordning som handlingen utförs. Katten ser glad ut på bilderna men den avslutande bilden i simultansuccessions-serien bär med sig ett ansiktsuttryck som kan förstås som att Findus blir uppmärksam på Pettsons reaktion och påminns om vad han har lovat Pettson. Texten ger inga yttre beskrivningar på karaktärerna utan dessa lämnas till bilden att förmedla, något som Nikolajeva beskriver som vanligt i bilderboken (2000, s. 144). De har varsin säng i sovrummet och vi får reda på att denna händelse har utspelats förr, allt tyder på att de bor tillsammans. Det första uppslaget ger oss också information om att kattens behov av att studsa får företräde gubbens sömnbehov. Att leva tillsammans innebär ibland att

förhållningssätt och åsikter skiljer sig åt. Här presenteras deras förbindelse och dilemmat för oss som leder oss in i berättelsen om de två karaktärerna.

6.3.1 Personskildringen i Findus flyttar ut

På följande uppslag ger bilden oss en ingång till Pettsons karaktär genom den finurligt lagade klockan och sångbordet, han tycks vara en påhittig person. Pettsons brist på sömn är något som utgör en del av karaktärens personskildring. I boken är det inte mindre än tre morgnar som beskrivs genom att Pettson blir väckt och irriterad på katten. Den fjärde morgonen ligger Findus kvar i gubbens säng för att det regnar och han är inte sugen på att gå ut till sitt eget hus och studsa, något som Pettson bevittnar i smyg och uppskattar. Som vuxen läsare går det att förstå Pettsons frustration över Findus morgonrutin, och kanske kan vi känna igen frustrationen när tålamodet tryter och tröttheten får oss att uppträda på ett visst sätt. Om barnet har erfarenhet av detsamma kan vi inte uttala oss om men att bli väckt för tidigt för att gå upp tidigt till förskolan är troligtvis något som många barn är bekanta med. I den rådande stunden ger Pettson katten ett ultimatum, sluta hoppa i sängen eller flytta ut. När katten bestämmer sig för att flytta blir gubben förvånad, detta är inget som han hade räknat med. Bildens beskrivning ger oss insikt i att Pettson egentligen inte vill att katten ska flytta, med händerna knäppta och med en bedjande uppsyn försöker han övertala katten om att han inte kommer att klara sig på egen hand. Att Pettson känner sig försummad över kattens ogenomtänkta beslut kan också läsas in i ikonotexten. *Findus flyttar ut* är en kompletterande och kontrapunktisk bilderbok, enligt Nikolajevas (2000, s. 22) kategorisering, då ikonotexten både kompletterar varandra samtidigt som de skapar en spänning i de luckor som lämnas öppna för tolkning.

Pettson förblir inte på dåligt humör länge dock, genomgående i boken ändras hans humör när katten uppmärksammar honom på saker att ta itu med. När Findus ger Pettson i uppdrag att hitta honom ett hus, som inkluderar bestyr såsom att spika och såga, försvinner ilskan. Ett utmärkande karaktärsdrag hos Pettson är just att han välkomnar kattens idéer när de inkluderar olika praktiska sysslor samt att han trivs med katten vid hans sida. Däremot blir det värre för gubben att förhålla sig till den nya situationen som inbegriper en vardag utan katt. Findus går in och hämtar kvällsmat som Pettson ordnat till dem båda. Pettsons behov av sällskap uttrycks i ikonotexten. Hans besvikenhets illustreras när han snopet tittar efter katten som vandrar iväg med en skål gröt. Axlarna sluttar neråt och armarna hänger längst sidorna på kroppen. Denna känsla är något som vi tror att barn kan känna igen sig i. Att bli utanför eller nonchalerade i sociala sammanhang exempelvis såsom i leken. Pettson tycker också synd om sig själv nu när han ser att katten tycks klara sig på egen hand. Att Pettson behöver någon att ta hand om för att själv må bra synliggörs när han ensam sitter i köket på kvällen. Pettson kopplar sin känsla av ensamhet till tiden innan Findus fanns i hans liv, ett liv som var ensamt. Han uttalar också att han själv har behov av att umgås med sin katt:

“-Men jag kan gå ut och säga godnatt i alla fall”, säger han (Uppslag 5).

Att bli bekräftad och synliggjord har också en förankring till förskolans gemensamhet där barnet kan behöva hitta ingångar till social samhörighet. När Pettson senare märker att katten också tycks sakna honom karaktäriseras Pettson som oberörd. Detta kan kopplas till ett mer vuxet ställningstagande som bygger på att han vill att katten själv ska reflektera och erkänna situationen. När katter kommer på ursäkter [det brukar vara extra många rävar ute på onsdagar och det finns speciella möss som bara äter snubbeltråd] för att få sova inne i huset med Pettson ifrågasätter inte Pettson kattens trovärdighet. Detta berättartekniska knep kopplar vi till Nordqvists förmåga att ge barnet (läsaren) en överordnad maktposition. Det kan förstås

som ett sätt för barn att formulera sig så att vuxna tror på en utan att avslöja ens egentliga motiv.

Findus står stilla nedanför gubbens säng och tittar upp, armarna ligger tätt mot kroppen. Han är illustrerad bakifrån så vi ser inte kattens ansiktsuttryck. Han vill sova inne hos Pettson och frågar om lov att få sova vid fotändan, något som katten endast gör vid de tillfällen där han vill sova i Pettsons säng. Genomgående i boken ger Findus annars gubben order om göromål även om han formulerar sig inkluderande i dessa. Vid två tillfällen i boken får vi se katten när han illustreras som lugn och bedjande när han vill sova inne i huset. Han avbildas då utan simultansuccession. Vid andra tillfället har han händerna knäppta och tittar uppåt och in i Pettsons ögon, en underordnad berättarposition. Vid dessa tillfällen synliggörs också en förändrad ställning gentemot varandra. Pettson är placerad i en överordnad berättarposition. Barnets erfarenhet av auktoriteter och vuxnas "rättighet" att fatta beslut är också något som ett barn med största sannolikhet kan känna igen. Här presenterar Nordqvist strategier som barnet kan använda sig utav i situationer som de själva möter.

Det är lätt att koppla Findus karaktär till ett barn när han inte kan somna i sin egen säng. Likaså är karaktären fylld med egenskaper som kan kopplas till hur vi kan förstå ett barn. Nikolajevas beskriver karaktären Findus som ett energifyllt barn (2000, s. 172). Findus ser sig själv som en naturlig del i de uppdrag som Pettson och han gör. Han ser sig själv som kapabel att flytta hemifrån men formulerar samtidigt sig som om han inte riktigt förstår vad det innebär. Han tar för givet att Pettson ska hjälpa honom med flytten och allt vad det innebär och säger att han behöver göra morgongymnastik annars blir han stel som en gammal gubbe. Han försöker utföra vuxna handlingar såsom bjuda på plättar när han har inflyttningsfest och skapa reda i sängen genom att bädda. Samtidigt som dessa handlingar utförs på ett sätt som kan jämföras med ett barns försök att ta efter en vuxen förebild. Han befäller Pettson att laga plättarna och avslöjar inte att det är Pettson som är den inbjudna gästen:

“- Är de klara nu[plättarna]? sa Findus. Då ska jag säga det. Det är du! Det är du som är bjuden på middag till mitt hus. Precis nu!” (Uppslag 8).

Findus försök att bädda sin säng utförs samtidigt som han står i den. Berättarrösten dömer inte Findus göromål utan beskriver att Findus ordnar till sängen för att lägga sig samtidigt som bilden visar katten intrasslad i lakanet. I Findus handlingar blir det tydligt att han influeras av Pettsons värderingar och handlingar.

6.3.2 Antropomorfism, berättarröst och fokaliseringmönster

Att Findus persongestaltning kan kopplas till ett barns sätt att vara har vi skrivit fram i Findus personskildring. Med det som gör Findus till katt är illustrationerna av honom och att han i inledningen benämns som katt av berättarrösten. Att Findus vaknar tidigt kan ses som ett beteende som är synonymt med katters, men likaså går det att jämföras med ett barns sovrutiner. Findus är i bilderboken inte heller konstruerad med egenskaper som katter kan tänkas ha, han kissar inte i någon sandlåda inte heller fångar han några möss, däremot är han rädd för mössen. Vi kan också ställa Findus antropomorfa person i relation till de andra djur som figurerar i bilderboken, såsom hönorna. Hönorna kan liknas med Nikolajevas beskrivning av Mamma Mu (2000, s. 57). De får lov att komma ut på utflykter men de behöver komma tillbaka och bli inlåsta i hönsgården på kvällen. De har vissa egenskaper som är förmänskligade och vissa som är vanliga för djur som bor på en bondgård. De är inte konstruerade med egna dialoger i denna bok (vilket de gör i Nordqvist, 1992). På bokens framsida härmar hönorna Findus när han hoppar i sin säng, de håller också för öronen när Findus snurrar i en skramla. Två visuella skildringar som inte beskrivs av berättarrösten men

som utökar berättelsens tolkningsmöjligheter. Det finns dock tillfällen då berättarrösten beskriver hörnornas agerande och önskningsar samt vad vi förstår som Findus förhållningssätt gentemot hörnorna. Berättarrösten skriver att hörnorna vill vara med även om de verbalt inte uttrycker detta i texten. Detta sker både när Findus hoppar i sin säng och när Findus och Pettson tapetserar. Vid båda tillfällena skriver berättarrösten ut att de inte får det. När de tapetserar vill de hjälpa till men att de inte är bra på det och att de istället äter tapetlimmet. Uttryckligen är det berättarrösten som förmedlar vad vi förstår som Findus åsikter och inte karaktären själv, däremot kan vi se Findus jaga hönsen. Hörnorna är underordnade Findus trots att de båda har förmänskligade egenskaper.

Berättarrösten fokuserar på Findus perspektiv och ifrågasätter inte kattens ”barnliga” agerande. Som inledning i berättelsen särskiljs Findus från andra, ”vanligt folk”, denna inställning behåller berättarrösten sedan genom hela berättelsen. Detta särskiljande går att förstås som att det är ”barnets” perspektiv som berättelsen beskriver. Samtidigt synliggörs ett vuxet perspektiv som i berättelsen går att förstås genom Pettson. Nordqvist låter på så sätt förmedla två perspektiv parallellt dels genom det som vi kan utläsa som Pettsons uppfattning utav situationen, dels genom berättarperspektivets synvinkel på Findus. Nikolajeva (2017, s. 46) använder begreppet *jämlikt tilltal* när författaren adresserar till flera läsare samtidigt, något som Nordqvist använder i berättelsen. Findus handlingar beskrivs som självklara ageranden gentemot Pettson. Det ligger ingen värdering i berättarrösten då katten till exempel inte umgås med Pettson under dagen, ”han hade annat att tänka på” förklarar berättarrösten. Dessa ställningar får berättelsen om karaktärerna att utvecklas genom boken. Personernas karaktärer växer genom berättelsen när de får undersöka hur deras relation sinsemellan fungerar, och de är i berättelsen beroende av varandra.

Axell (2015, s. 278) ser ett tema i hennes avhandling som studerar tekniklandskapet i Nordqvist bilderböcker. I böckerna ser författaren ett tema som innefattar konstruktioner som ska skydda mot att främmande djur gör intrång på gården. Exempel ges från *Findus flyttar ut* där de båda karaktärerna bygger larmet som ska skydda Findus från rävar. I bilderboken bygger Pettson och Findus ett alarm med snubbeltråd, skramlande pinglor och lyktor för att hålla rävarna borta. Vi får möta rävarna på ett uppslag i boken, där de väntar på Findus utanför gubbens hus. En av rävarna står lojt lutande på ett ben och med händerna i fickorna i sin egen päls. Denna illustration går att förstås som om det är Findus som föreställer sig rävarna på detta sätt. Att rävar är underordnad katten Findus i boken blir synligt då deras rovdjursbeteende utgör ett hot mot katten. Det sätt som Nordqvists bild på rävarna presenteras går att förstå som Findus fantasi, det är på detta sätt som Findus tror att rävar betar sig. Rävarna är främmande djur som katten inte har någon riktig uppfattning om men som han behöver skydda sig mot. Det går också att utläsa att det Pettson egentligen är intresserad av är att konstruera och bistå katten, men att rävarna inte utgör något hot utifrån karaktärens perspektiv.

De fokaliseringsmönster som framträder i *Findus flyttar ut* består av extern fokalisering. Vi får genom boken information om hur Pettson känner genom berättarrösten. Vid ett tillfälle kommer Nordqvist väldigt nära Pettsons inre känslor och hur han upplever situationen utan katt i sin kökssoffa på kvällen. Här beskrivs hans inre tankar genom:

“- Det var väldigt vad tyst det är utan katt, tänkte han. Vad konstigt det känns. Stackars alla människor som sitter ensamma utan katt. Stackars mej. Jag ska höra om jag kan höra honom” (Uppslag 5).

Fokaliseringsmönstret ändras här och går in i Pettsons egna formulerade tankar, det är alltså inte berättarrösten som beskriver vad Pettson tänker längre utan en intern fokalisering. Bilden däremot synliggör inte vad Pettson ser utan vi ser honom sittandes i soffan och det blir så nära Pettsons tankar och känslor som vi får komma. Pettsons inre känsloliv fokuseras mer än vad

Findus görs. Findus handlingar hamnar i istället i fokus genom berättelsen. Katten beskrivs med mer distans från hans inre tankar, eller rättare sagt hans känslor uttrycks istället med bortförklaringar alternativt uppbyggda historier. Han säger att han hört räven men detta utelämnas helt av berättarrösten. Berättarrösten tolkar inte Findus känslor utan vi behöver alltså fylla de luckor själva för att förstå hans uttalanden, såsom att han är rädd och vill sova tillsammans med Pettson.

6.3.3 Sammanfattning

Nikolajeva (2000, s. 172) skriver att personskildringen i Nordqvist böcker om Pettson och Findus är minimal. Då Nordqvists bildbok; Findus flyttar ut, publicerades 2012 och Nikolajevas ställningstagande skrivs fram tidigare än så undrar vi om författaren fortfarande står fast vid detta ställningstagande. Vi håller inte med om detta då Pettsons person skildras som djupare än vad Nikolajevas studier tyder på, detta kan självklart skilja sig böckerna emellan.

Likt Axell (2015, s. 267) anser vi att Findus får Pettson att må bra, Findus ger Pettson mening genom göromål och närvaro samt humor. Att karaktärernas olika åsikter fungerar stärkande för berättelsen synliggör Nordqvist genom ett jämlikt tilltal, som presenterar båda karaktärernas perspektiv och där vi som läsare kan förstå karaktärerna utifrån ett vuxen och ett barns perspektiv, där deras handlingar driver berättelsen framåt och samspelet får ta stor plats. I detta samspel testar karaktärerna sig fram och deras perspektiv ändras samtidigt som de skapar förståelse för varandra. Berättelsen inleds med att båda karaktärerna delar olika uppfattningar för att i slutet förenas då allt blir som vanligt igen. Findus förstår tillslut Pettsons perspektiv, då katten själv har fått känna på hur det är att vara utan sin gubbe. Pettson blir påmind om en tid utan katt men håller ihop, han låter katten testa på att bo hemifrån. Inför katten uttalar han aldrig att han är ensam utan han låter katten få resonera sig fram till vad som passar honom bäst. Findus perspektiv synliggörs i slutet av boken då det blir tydligt att han inte kan klockan. Hur ska han kunna veta när det är lämpligt att hoppa i sängen då han inte vet vad klockan är?

De hierarkier som framträder i boken är dels mellan Findus och hönorna samt genom de främmande rävar som Findus behöver skyddas från. Rävorna framställs som fantasidjur hos katten såsom katten uppfattar dessa. Vi vet inget om rävarna eftersom de inte förekommer några rävar i berättelsen utan dessa skymtar bara utanför fönstret och då som Findus fantasier. Pettson konstrueras som om han helt självklart ska hjälpa Findus att bygga ett skydd för alla rävar, något som också tyder på Nordqvists humor gällande aspekten. Det hela förefaller naturligt för Pettson fastän att han vet att det inte kommer att komma några rävar.

Hönorna får vi lära känna genom berättarrösten som formulerar deras önskingar. Det framgår att det är Findus perspektiv som fokuseras när det kommer till vilken ställning som hönorna har. De är mest i vägen för katten och kan förstås som jobbiga småsyskon som stjälar uppmärksamheten från Findus.

6.4 Jämförelse av analyserna

De tre böckerna som analyserats har både gemensamma nämnare och olikheter i hur persongestaltning och berättelsens perspektiv skrivs fram. Som ingång sammanfattas hur antropomorfism och hierarkier används samt hur dessa framställningar kan jämföras.

De tre analyserade böckerna innehåller alla antropomorfa och mänskliga karaktärer. Vår analys visar på att hierarkiska skillnader mellan de antropomorfa huvudkaraktärerna och mänskliga huvudkaraktärer inte förekommer. Däremot finns skillnader mellan antropomorfa

huvudkaraktärer och mänskliga bikaraktärer. Bonden och hans fru ges i Mamma Mu utrymme att bestämma över kossans utrymme och frihet. Att Wieslander använder detta perspektiv kopplar vi till att det i bilderboken tillför en spänning då Mamma Mu behöver smita iväg på sina uppdrag utan att bli upptäckt. Likaså förstår vi dessa hierarkiska skillnader i Bamse och Lejonet, där vännerna behöver skydda Leo från att bli tillfångatagen av vakten, något som bokens handling kretsar kring. I båda bilderböckerna verkar människorna anse sig själva ha någon form av äganderätt över djuren.

Mellan de antropomorfa karaktärerna förekommer det även en del hierarkiska skillnader, dels mellan Bamse och Leo och dels mellan Mamma Mu och de andra kossorna på bondgården samt mellan Findus och hönorna. Det förekommer även en viss skillnad mellan Bamse och hans vänner i form av hur stort utrymme de ges i att hävda sin plats i berättelsen, Bamse har där en självklar plats medan Skalman och Lille Skutt till viss del hamnar i skuggan av Bamse. Trots att alla tre bilderböckerna innehåller antropomorfism så är det fortfarande rimligt att vissa djur har mer mänskliga egenskaper än andra, det upplevs alltså inte som något konstigt att det finns hierarkiska skillnader djuren emellan.

Det framkom tydligt i analyserna att interaktionen mellan huvudkaraktärerna skiljer sig i böckerna. Interaktionen mellan Findus och Pettson tar stor plats där personschildringen fördjupas genom deras interaktioner däremot används interaktionerna i Bamse för att leda berättelsen framåt. I Findus och Mamma Mu visar karaktärerna sympati för varandra och visar större förståelse för varandra än vad karaktärerna i Bamse gör. Även om Kråkan visar mindre sympati för Mamma Mu än hon gör för honom så är deras relation mer ömsesidig än Bamses och Lille Skutts relation, där Lille Skutt upplevs sympatisk men Bamse inte. I interaktionen mellan Findus och Pettson sker det en utveckling genom boken, där de i slutet fått testa på hur det är att bo ensamma, vilket ingen av dem tycker om. Båda karaktärerna visar därför en större förståelse för varandras perspektiv i slutet än de gjorde i början. Detta upplevs dock varken i Mamma Mu eller Bamse, istället gestaltas deras förståelse för varandra på samma sätt i början som i slutet av berättelserna. I den förstnämnda visar exempelvis Kråkan inte någon uppskattning eller ger Mamma Mu något erkännande för det märke hon tagit varken i början eller i slutet.

För oss blir det tydligt i analysen att Skalman oftast har något i sitt skal som kan rädda situationen, hans vänner frågar dock aldrig om han har saker som kan hjälpa dem, vilket Skalman däremot tar för givet att hans vänner borde göra. Detta förhållningssätt kan jämföras med Findus. Han tror att Pettson skulle kunna räkna ut att det är Pettson som är den hemliga gästen på inflyttningskalaset. På så sätt kan vi som läsare förstå detaljer mellan karaktärerna som de själva inte visar förståelse kring.

7 Diskussion

Att använda bilderböcker är en tradition som funnits i förskolans verksamhet länge, det är ett didaktiskt verktyg som används för att utöka barnens lärande och kunskaper (Simonssons, 2004, s. 199). Då vi har analyserat de tre mest utlånade bilderböckerna 2016 från Stadsbibliotekets statistiklista så har vi valt tre böcker som har en stark koppling till barn samt till förskolan. För att besvara vår andra övergripande frågeställning, *Vad kan karaktärernas sociala interaktioner bidra med för barns socialisationsprocess i förskolans kontext?*, kommer analysresultatet att diskuteras kopplat till forskning om bilderboken i förskolan. Hur vi ser på karaktärerna samt deras interaktion har sin utgångspunkt i våra övergripande teorier, narratologi och symbolisk interaktionism. Diskussionen grundas i en förskolekontext där vi kopplar användningen av de studerade bilderböckerna till möjliga ingångar för barnet att bekanta sig med böckerna. De situationer som barnen kan komma i kontakt med bilderboken grundar sig i Simonssons och Norlins studier om bilderboken i förskolan. Deras studier tar

upp; högläsning där pedagog läser boken för barnen, när pedagog och barn diskuterar boken i ett boksamtal, när boken läses och barnen samtidigt samtalar om bokens innehåll, när barnet på egen hand utforskar boken i en interaktion, när barnen använder boken i leken. De situationer som beskrivs ovan omfattar de ingångar som vårt resultat kommer att diskuteras inom. Som vi tidigare nämnt så är en grundtanke inom symbolisk interaktionism att individen skapas och blir till i interaktion med andra. Vilket kan kopplas både till interaktionen barnen har med andra barn om bokens innehåll, men även till det enskilda barnets interaktion med boken och då i sin tur med karaktärerna i boken. Vårt analysresultat bildar därför en del av de interaktioner barnen möter i litteraturen. Vad innebär det då för barnen att möta karaktärerna Bamse, Mamma Mu och Findus?

7.1 Bilderboken i leken

Simonsson (2004, s. 201) menar att barnen i interaktion med varandra använder boken och dess innehåll som en inspirationskälla i leken. En stor del i barnens lek är rolleken, genom olika roller kan barnen konkretisera de hierarkiska skillnader som framkom i våra analyser. En tydlig hierarkisk skillnad som framkom var att människan utövar makt över djuret och anser sig själva ha äganderätt över djuret, där djuret i sin tur blir den underlägsne i relationen. Vid dessa tillfällen representerade människan den vuxne vilken kan förstås som den vuxnes makt över barnet. I *Findus flyttar ut* förekom det även att hierarkierna omvänds, då Findus är den som har makten över Pettson. Vid dessa tillfällen använder han olika strategier för att få sin vilja igenom. I Bamse och lejonet förmänskligar Lille Skutt lejonet genom att ta på honom kläder och låta honom gå på två ben. Att antropomorfa karaktärer förmänskligar andra djur framstår i Bamse inte som något märkvärdigt men går att koppla till Josefssons (1977, s. 145) diskussion om det absurda i att använda djur som tar hand om andra djur.

Andra roller som barnen kan bearbeta och pröva genom leken är exempelvis Bamses hårda och befällande roll till sina vänner, Lille Skutts sympatiska roll eller Mamma Mus nyfikna och normbrytande roll. Även samspelet mellan karaktärerna kan prövas i barnens rollekar så som den komplexa relationen mellan Pettson och Findus där barnen även får möjlighet att ändra perspektiv genom berättelsens gång. Detta var något som blev tydligt i analysresultatet, då karaktärerna i slutet av berättelsen fått pröva på att bo ensamma och insett att de faktiskt behöver varandra. Leken är viktig då den spelar en stor roll inom barns lärande och utveckling (Lillemyr, 2013, s. 32). Barnen kan använda sina tidigare erfarenheter och koppla dessa till det som de möjligtvis får till sig genom boken och karaktärerna i boken. Boken blir då en ingång i leken och kopplar ihop barnets tidigare erfarenheter med de nya erfarenheter som boken och dess karaktärer förmedlar.

Findus kan liknas med en driven kompis som kommer på idéer och inspirerar Pettson att konstruera. De behöver varandra för att utföra de bestyr som de tillsammans skapar. Findus som motorn och idéspidaren och Pettson som praktiskt utför det mesta samt är uppfinningsrik. Deras handlingar och dialog kan jämföras med en lek. Samspelet mellan Pettson och Findus går att ses som en lek där både deras handlingar och dialog påminner om hur barn samspekar i leken. Findus vill flytta och ber Pettson att hitta ett passande hus åt honom, huset blir den gemensamma kärnan för deras samspel där de bland annat fixar iordning. Inom barns lek förekommer liknande beteenden då barn formar både lekens innehåll och det fysiska rummet. När hönorna vill vara med får de inte detta då Findus anser att de förstör, detta scenario kan också kopplas till lekar i förskolan.

7.2 Sociala interaktioner och relationer

Att Pettson känner sig nonchalerad av Findus när han vill flytta ut till ett eget hus framkom i analysen, trots att det var Pettsons idé att han faktiskt skulle flytta ut så känner han sig utanför

och bortglömd. När barn deltar i sociala sammanhang på förskolan förekommer det att barn upplever utanförskap. Genom böckerna ges barnen möjlighet till igenkänning i karaktärernas känslor eller få en uppfattning av hur en känsla som denna kan komma till uttryck. I relationer och samspel förekommer det olikheter kring både åsikter och känslor, vare sig det är konstruerade karaktärer i en bok eller en barngrupp på förskolan. Karaktärerna kan fungera som ett stöd för barnen dels i hur de hanterar sina känslor men även som en trygghet att någon annan går igenom samma som en själv. Även i *Mamma Mu simmar*, förekommer det att karaktärerna är oense och har olika åsikter. Detta kan öppna upp för barnen att diskutera hur de kan göra då de är oense, antingen genom att hitta lösningar som fungerar för alla parter eller acceptera att alla tycker olika. Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016, s. 5) tar upp att det är viktigt att uppmuntra barnen i deras förmåga att föra fram sina åsikter och känna trygghet i dem. Även att främja barns olika åsikter samt att dessa synliggörs är en viktig del inom förskolans riktlinjer.

I vårt analysresultat av *Mamma Mu simmar*, blev det synligt att olika åsikter och perspektiv förekom. Läroplanen för förskolan (2016, s. 4) skriver att förskolan skall värna om allas lika värde, vilket är en viktig del i det demokratiska samhälle som vi idag lever i. För att barnen ska bli medvetna om allas lika värde behöver vi även synliggöra våra olikheter. *Mamma Mu* och *Kråkan* visar tydligt att de har olika åsikter, dessutom gör de aktiva val att ta till sig varandras åsikter eller som i vissa fall inte ta till sig dem och då istället lyssna på sina egna åsikter. Att barnen på förskolan ska känna trygghet i sin egen förmåga och tro på sig själv är viktigt för utvecklingen av sin självkänsla och självuppfattning (Skolverket, 2016, s. 7). *Mamma Mu* väljer exempelvis i början av boken att inte bry sig om *Kråkans* åsikter att kossor inte kan simma utan fokuserar istället på sin egen vilja att lära sig simma och ta simmärke.

Resultatet från Norlins (2013) avhandling visar att barnen var delaktiga och bidrog med egna tankar när de hade samtal kring boken. När pedagogerna försökte styra barnen till ett specifikt didaktiskt ämne ur bokens handling så tog barnen istället upp det som de tyckte var intressant och ville diskutera. På så sätt tar barnen verkligen till sig bokens handling och använder den på ett reflekterande sätt i interaktionen med varandra. Diskussionen som grundar sig i barnens intresse kan medföra ny information som barnen inte var medvetna om innan innehållet diskuterades. På så sätt kan barns olikheter och olika åsikter synliggöras i diskussionen. Här är det även viktigt för pedagogen att lägga sin planering åt sidan för att barnen ska få chansen att göra sin röst hörd. När barnen gemensamt diskuterar och för fram sina åsikter får de möjlighet att synliggöra att de faktiskt tycker olika och exempelvis att de fann olika delar av bokens innehåll intressant.

I *Bamse och Lejonet* använder Bamse fysiskt motstånd när han stoppar noshörningen. I situationen används inte samtal för att noshörningen ska kunna förstå varför hans agerande är fel utan istället får han smaka på hur det känns att rusa rakt in i en vägg (Bamse). Hur vi förväntas uppföra oss och vilka konsekvenser vårt agerande har när vi agerar på ett visst sätt visas i ikonotexten. Karaktärernas interaktion visar hur det kan gå när vårt beteende anses opassande för någon annan. Att socialiseras in i förskolan medför också att barnet behöver testa sig fram i sociala situationer. I boken beskrivs hur ett dåligt uppförande kan bemötas, men det är först i en bokdiskussion som vi får chans att resonera kring alternativa lösningar. Norlins (2015, s. 123, 125) studie beskriver situationer där barnen samtalar om alternativa lösningar för karaktärerna i bilderboken där perspektiven utvidgas och olika åsikter förs fram. Barnen utvecklar också historien, i *Bamse* finns möjlighet till att diskutera alternativa kommunikationssätt men boken blir också ett exempel på hur en konfliktsituation kan utspelas.

7.3 Interaktion mellan barnet och boken

Om barnet interagerar ensam med boken fokuseras enligt Simonsson (2004, s. 201) i första hand bilderna vilket kan innebära att samspelet mellan karaktärerna som beskrivs i texten inte kan framkomma på samma sätt. Genom att samspelet mellan karaktärerna främst framkommer i ikonotexten så kan barnets interaktion med boken variera beroende på vilken bilderbok barnet interagerar med. I boken *Bamse och lejonet*, som är en förstärkande bilderbok, där bilderna är beroende av texten, så kan interaktionen bli något platt. Om barnet däremot interagerar med bilderboken *Findus flyttar ut*, som både är kompletterande och kontrapunktisk, presenteras information både genom personskildringen och handlingen. I Andréassons *Bamse och Lejonet* används flera bilder på samma uppslag när Leos känslor beskrivs. Här behövs inte texten för att läsa karaktärens kroppsspråk som illustreras. Däremot finns inte en sammanhängande handling utskrivna i bilden, barnet behöver förståelse för texten för att få en sammanhängande förståelse för handlingen.

Bilderböckernas bilder illustrerar känslor genom karaktärernas kroppsspråk, mimik och gester. Känslor såsom glädje, sorg, oro och besvikelse finns presenterade i de analyserade bilderböckerna. Karaktärernas känslouttryck i bild kan användas i interaktionen barnet och boken emellan. Norlin (2015, s. 123) skriver att när bokens ikonotext lämnar luckor behöver barnet förstå vad det är som saknas i berättelsen, detta för att barnet ska kunna koppla det till sina egna erfarenheter. Vi liknar detta med barns förståelse av bokens bilder där bilden också behöver fyllas med förståelse för vad det är som saknas. Nikolajeva skriver om svårigheten att framställa komplexa känslor och personliga egenskaper samt inre drivkrafter och uppfattningar genom bilden (2017, s. 139, 140). Det som framkommer i karaktärernas uttryck i bilden synliggör endast känslan men inte förklaringen till varför karaktärerna känner som de gör. Bokens bilder öppnar upp för diskussion och interaktion, dock i ett samtal barnen emellan. Däremot blir det svårt att i bilderboken förstå interaktionerna när bilderna är beroende av texten. När barn på egen hand tar sig an boken ges de inte samma möjlighet till att förstå de sociala interaktioner som enbart skrivs fram i texten. Att studera vilka böcker som barn kommer i kontakt med på förskolan och speciellt vilka böcker barnen interagerar med på egen hand skulle kunna bidra till djupare förståelse av bokens sociala interaktioner karaktärerna emellan. Böcker som i text beskriver relationer och interaktioner ger inte samma möjlighet till relationell förståelse som böcker där bilden kan bidra med detta. I de böcker som studeras kan *Findus flyttar ut* användas då bokens bilder bidrar med alternativa berättelser och tolkningsmöjligheter. I berättelsen går det också att följa karaktäriseringen genom bilden. I *Bamse och Lejonet* saknas det utrymme som Nordqvist har med i sina illustrationer om Pettson och Findus då bilderna är textberoende. I *Mamma Mu simmar*, har även Nordqvist illustrerat bilderna men med hänsyn till författarens (Wieslanders) text, samtidigt som boken från början skrevs till radio och därmed är mer förklarande i texten.

I *Bamse och Lejonet* och *Findus flyttar ut* handlar en del av interaktionerna om att göra sig förstådd. Leo har inte något verbalt språk men lyckas ändå kommunicera så att Bamse och hans vänner förstår hans perspektiv. Leo gör sig förstådd genom sitt kroppsspråk och kan på så sätt påverka sin situation, hans motiv är viktigt för att bokens handling ska kunna fortlöpa. Kroppsspråket används av barn i förskolan och är ett kommunikationssätt likt språket. I bilderboken visas en karaktär som inte talar men vi kan ändå förstå honom. Att inte känna sig förstådd och den frustration som det kan generera berättas i ikonotexten exempelvis när Leo är hungrig och Bamse försöker komma på vad en lejonunge kan tänkas vilja äta. Bokens karaktär möjliggör igenkänning för alla barn i förskolan, dels barn som inte har ett verbalt språk men kan även skapa förståelse för de barn som samspekar med barn som ännu inte kommunicerar verbalt.

Att definiera och formulera känslor är inte alltid lätt och boken kan hjälpa barnet att känna igen sig i situationen samtidigt som det får möjliga förslag på vad en känsla kan vara och hur den kan kännas. Karaktären Findus hittar på egna motiv för att Pettson ska förstå hans åsikter, han avslöjar inte sin rädsla för att sova själv utan bäddar in känslan i ursäkter. Likaså beskrivs Findus rädsla för rävarna, dessa främmande djur har han ingen erfarenhet av men kan ändå föreställa sig rävarna i fantasin. Karaktärernas sociala interaktioner kan bidra till igenkänning och lärande. Tack vare att boken kan gå in i intern fokalisering eller där berättarrösten skriver ut karaktärernas känslor får vi möjlighet att lära känna karaktärerna på ett sätt som i verkligheten inte skulle vara omöjligt.

Kåreland (2013, s. 172) diskuterar om barnet verkligen behöver känna igen sig i de karaktärer som finns med bland de mest uppskattade barnböckerna såsom Mamma Mu, Bamse och Findus, för att verkligen ta till sig litteraturen. Författaren påpekar att flera av de populära böckerna innehåller djur och ger exempel på både Mamma Mu och Findus. Dessa djurgestalter fånglar barnen, men Kåreland menar att det behövs mer forskning på hur läsare identifierar sig med bilderböckernas karaktärer och samtidigt frågar hon sig om de måste göra detta för att verkligen uppskatta och ta till sig texten (ibid., 2013).

För att kunna identifiera sig med bilderbokens karaktärer måste vi först studera hur karaktärerna är konstruerade. Det är först när vi vet hur bilderböckernas karaktärer är konstruerade som en sådan studie skulle kunna bli möjlig. Vår studie kan bidra med det första steget i att få svar på Kårelands fråga. De karaktärer som studerats hanterar situationer och relationer som även kan förekomma barn emellan samt barn och vuxna på förskolan emellan. Karaktärernas åsikter och intentioner skiljs åt, de använder strategier för att försonas och synliggöra sig själva. De kommer även i kontakt med vuxna som utövar makt och har bestämmanderätt, de noterar rådande normer och gör annorlunda. Karaktärerna tar också olika perspektiv och böckerna erbjuder olika perspektivtagningar. Norlins (2015, s. 117-119) studie visar att barnen använder sina egna erfarenheter och förståelse för omvärlden för att kunna resonera kring de karaktärer som boken inkluderar. Att känna igen sig i karaktärerna kanske inte är en nödvändighet men att barnen känner igen sig i situationer eller att relationerna karaktärerna emellan får oss att känna något liknande är en slutsats som vi kan dra. När de konstruerade karaktärernas erfarenheter kan tänkas ligga så nära ens egen erfarenhetsvärld borde det dock kunna påstås att barnet även ges möjlighet att känna igen sig i karaktärerna. Denna fråga önskar vi att någon annan tar med sig i en framtida forskning om barns identifikation till antropomorfa karaktärer.

8 Referenslista

- Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, & Svensson, (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.17-31). Stockholm: Liber AB
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber AB
- Andersson, M., & Druker, E. (Red.). (2008). *Barnlitteraturanlys*. Lund: Studentlitteratur AB
- Andréasson, R. (Originalutgåva; 1971, Nytryck; 2007). *Bamse och Lejonet*. Malmö: Egmont Kärnan AB
- Axell, C. (2015). *Barnlitteraturens tekniklandskap: En didaktisk vandring från Nils Holgersson till Pettson och Findus: A Didactic Journey from Nils Holgersson to Pettson and Findus. Studies in Science and Technology Education*. (Doktorsavhandling, Studies in Science and Technology education, 051) Linköping. Skrifter utgivna av Svenska barnboksintitute. Tillgänglig: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:784127/FULLTEXT02.pdf>
- Berg, L-E., Boglind, A., Leissner, T., Månson, P., & Värnlund, H. (1975). *Medvetandets sociologi En introduktion till symbolisk interaktionism*. Malmö: Beyronds AB
- Boglind, A. (1975). Den symboliska interaktionismen: Bakgrund och utveckling. I Berg, Boglind, Leissner, Månson, & Värnlund, (Red.), *Medvetandets sociologi En introduktion till symbolisk interaktionism* (s.11-29). Malmö: Beyronds AB
- Boglind, A., & Nordenstam, A. (2015). *Från fabler till manga 1*. Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barnlitteratur. Malmö: Författarna och Gleerups Utbildning AB
- Chandler, D., & Munday, R. (2016). Narrative theory. I *A Dictionary of Media and Communication*. Tillgänglig: <http://www.oxfordreference.com.ezproxy.ub.gu.se/view/10.1093/acref/9780199568758.001.0001/acref-9780199568758-e-1829#>
- Gossas, C., Axelsson, M., Norberg, U., & Van Meerbergen, S. (2015). *En katts resa: Pettson och Findus på norska, tyska, nederländska, franska och spanska*. (Översättning för en ny generation, 1403-6878) s.61-71.
- Hammar, U. (1977). Djurboken i samhällsbild Exemplet Scarry. I Fridell. (Red.), *Bilden i bilderboken Summary: On pictures in children's books*. (s. 103-133) Göteborg: Stegelands
- Hwang, P., & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur
- Josefsson, B. (1977). Bilderbokens bild av verkligheten. I Fridell, L (Red), *Bilden i bilderboken Summary: On pictures in children's books*. (s.133-156) Göteborg: Stegelands
- Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. Lund: Studentlitteratur AB

- Lassén Seger, M. (2008). Bland djungelapor, jaguarer och jobbkaniner. Djuriska barn i bilderboken. I Andersson & Druker (Red.), *Barnlitteraturanalyser*. (s.113-127). Lund: Studentlitteratur AB
- Lillemyr, F. (2013). *Lek på allvar - En spännande utmaning*. Stockholm: Liber AB
- Magnusson, H. (2005). *Berättande bilder Svenska tecknade serier för barn*. Stockholm & Göteborg: Makadam Förlag
- Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur AB
- Nikolajeva, M. (2017). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur AB
- Norlin, P. (2013). *Bilderboksstunden i förskolan: Småflodhästarna och Kenta möter Piraten och Spenaten*. (Licentiatavhandling, Uppsala universitet, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Fakulteten för utbildningsvetenskaper, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, 627) Uppsala. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-230751>
- Nordqvist, S. (1992). *Pettson tältar*. Bokförlaget Opal
- Nordqvist, S. (2012). *Findus flyttar ut*. Bokförlaget Opal
- Rhedin, U. (2001). (2 uppl.). *Bilderboken På väg mot en teori*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB
- Rudd, D. (2004). Theorising and theories The conditions of possibility of children's literature. I Hunt (Red.), *International Companion Encyclopedia of Children's Literature, Vol 1, 2 bear. Uppl.,.* (s.29-43). London
- Schröder, H. (2017). Fabeldjursserie. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/fabeldjursserie>
- Selden, R. (1995). Narratology. I *The Cambridge History of Literary Criticism vol. 8,*. (s.110-130). Cambridge: Cambridge University Press.
- Simonsson, M. (2004). *Bilderboken i förskolan - En utgångspunkt för samspel* (Doktorsavhandling, Linköping Studies in Arts and Science, 800). Linköpings Universitet: Tema Barn. Tillgänglig: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:244547/FULLTEXT01.pdf>
- Skolverket. (2016). *Läroplanen för förskolan. Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes
- Stadsbibliotekets statistik över de mest utlånade bilderböckerna: <http://www.stadsbiblioteket.nu/barn-och-ungdomsbocker-2016/>
- Svenska Barnboksinstitutet översikt; Bokprovning på svenska barnboksinstitutet: En dokumentation: http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Bokprovning_Argang_2015.pdf

- Svensson, S. (1999). Barnböcker utan barn. I Banér. (Red.), *Barnkultur -Igår, idag, i morgon.* (s.73-103). Stockholm: Centrum för barnkulturforskning
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Hämtad 2017-06-01, från:
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
- Värnlund, H. (1975). Om handlingar och perspektiv. I Berg, Boglind, Leissner, Månson, & Värnlund, (Red.), *Medvetandets sociologi En introduktion till symbolisk interaktionism* (s.31-41). Malmö: Beyronds AB
- Wieslander, J. (2014). *Mamma Mu simmar.* Natur och kultur Allmänlitteratur

